

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2021 m. gegužė

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 110 straipsnio 1 dalies taikymas	4
<i>Dėl savavališko žemės užėmimo</i>	4
ANK 215 straipsnio 2 dalies taikymas	4
<i>Dėl sudėties požymio – veikos</i>	4
ANK 518 straipsnio taikymas	6
<i>Dėl ANK 518 straipsnyje įtvirtinto savavaldžiavimo atribojimo nuo civilinių teisinių santykių</i>	6
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	7
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	7
BK 3 straipsnio 3 dalies, 50 straipsnio 3 dalies taikymas	7
<i>Dėl principo lex retro non agit (įstatymas atgal negalioja) laikymosi</i>	7
BK 22 straipsnio 1 dalies, 178 straipsnio 2 dalies taikymas	8
<i>Dėl pasikėsینimo atvirai pagrobti turtą</i>	8
BK 140 straipsnio 2 dalies ir 248 straipsnio 2 dalies taikymas	9
<i>Dėl šeimos nario sampratos</i>	9
BK 216, 189¹ straipsnių taikymas	10
<i>Dėl nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo ir neteisėto praturtėjimo</i>	10
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	12
BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto taikymas	12
<i>Dėl teismo nešališkumo</i>	12
BPK 109 straipsnio, 112 straipsnio ir 115 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis	13
<i>Dėl civiliniam ieškiniui keliamų reikalavimų</i>	13
III. CIVILINĖS BYLOS	15
Asmenys	15
<i>Dėl akcininko teisės į informaciją</i>	15
Daiktinė teisė	17
<i>Dėl daikto atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės galimybės, kai atidalijimo objektas perleistas trečiųjų asmenų nuosavybėn, ir tokių šalių susiklosčiusių faktinių santykių teisinio kvalifikavimo</i>	17
<i>Dėl gamybos, pramonės paskirties pastato butų ir kitų patalpų savininkų bendrijos kompetencijos ir teisės priimti sprendimą dėl pastato administravimo ir jo privalomumo šio pastato kitų patalpų savininkams, kurie nėra bendrijos nariais</i>	18
Sutarčių teisė	19
<i>Dėl sutarties, turinčios preliminariosios ir pagrindinės sutarties bruožų, teisinio kvalifikavimo</i>	19
Deliktų teisė	21
<i>Dėl transporto priemonės valdytojo pareigos atlyginti priverstinai nuvežtos transporto priemonės saugojimo išlaidas, kai jis pavėluotai informuojamas apie priverstinai nuvežtą transporto priemonę</i> ...21	
<i>Dėl kreditoriaus teisės reikšti tiesioginį ieškinį nemokaus juridinio asmens vadovui (dalyviui), kai žala padaryta nusikalstamais veiksmais</i>	22
<i>Dėl bendrovės prievolės grąžinti Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas po to, kai buvo nutraukta su bendrove sudaryta paramos sutartis, taip pat bendrovės vadovų atsakomybės ir jos apimties dėl atsiradusios žalos, kai jiems bendrovės kreditorius pareiškia tiesioginį ieškinį atlyginti žalą</i>	23
<i>Dėl savivaldybės deliktinės civilinės atsakomybės už žalą, padarytą išdavus neteisėtą leidimą kirsti medžius</i>	24
Konkurencijos teisė	25
<i>Dėl diskriminavimo didmeninės prekybos elektros energija srityje ir nuostolių atlyginimo</i>	25
Draudimo teisė	29
<i>Dėl reikalavimo pripažinti įvykį draudžiamuoju (ne)galėjimo būti savarankišku civilinės bylos nagrinėjimo dalyku ir būtinumo kartu reikšti reikalavimą priteisti draudimo išmoką, dėl sveikatos priežiūros įstaigų civilinės atsakomybės už pacientams padarytą žalą privalomojo draudimo, draudimo išmokos mokėjimo pagrindu</i>	29
<i>Dėl draudiko pareigos supažindinti draudėją su draudimo rūšies taisyklėmis, transporto priemonės draudimo sutarties kvalifikavimo kaip vartojimo sutarties ir jos sąlygų vertinimo sąžiningumo aspektu</i>	30

Darbo teisė	32
<i>Dėl bankroto administratoriaus atsakomybės už neteisėtą jo administruojamos bankrutuojančios bendrovės darbuotojų atleidimą iš darbo, neteisėto atleidimo bankroto procese teisinių pasekmių.....</i>	32
<i>Dėl atleidimo iš darbo už šiurkštų darbo pareigų pažeidimą, darbo pareigų atlikimo už darbovietės ribų ir neteisėto atleidimo iš darbo pasekmės – vidutinio darbo užmokesčio už priverstinės pravaikštos laiką dydžio bei jo mažinimo galimybės, atsižvelgiant į darbdavio finansinę padėtį, susiklosčius išskirtinei pandemijos situacijai</i>	33
<i>Dėl profesinės sąjungos teisės atstovauti savo nariui teisme.....</i>	35
Bankroto teisė	37
<i>Dėl Juridinių asmenų nemokumo įstatymo ir Kredito unijų įstatymo santykio vykdant bankrutavusios įmonės turto realizavimo procedūras.....</i>	37
Civilinio proceso teisė	38
<i>Dėl ieškinio trūkumų šalinimo instituto taikymo, sprendžiant klausimą dėl trečiųjų asmenų įtraukimo į bylą.....</i>	38

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 110 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl savavališko žemės užėmimo

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje pareiškėja nubausta pagal ANK 110 straipsnio 1 dalį už tai, kad savo nuožiūra, nesant tam valstybės įgaliotos institucijos sprendimo, aptvėrė tvoromis greta jai nuosavybės teise priklausančio žemės sklypo esančią valstybinę žemę ir vykdė joje ūkinę veiklą naudodama ūkio reikmėms, kaip antai statydama statinius, įveisdama daržą, veją ir pan.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šiuo atveju nekelia abejonių teismų išvados, kad pastatytos tvoros varžo kitų asmenų interesus ir neatitinka Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 21 straipsnio 7 dalyje nustatytos pareigos nepažeisti gretimų žemės sklypų savininkų ar naudotojų ir gyventojų teisių bei įstatymų saugomų interesų. Teisėjų kolegijos vertinimu, pareiškėjos teiginiai, kad šiuo atveju jos veikia jokia žala kitiems asmenims nepadaryta, sprendžiant dėl šios veikos teisinio vertinimo reikšmės neturi, nes ANK 110 straipsnio 1 dalyje nustatyta administracinė atsakomybė už savavališką žemės užėmimą, t. y. už tam tikrų veiksmų atlikimą, nepriklausomai nuo to, ar dėl to kitiems asmenims kilo kokie nors padariniai. Dėl to atlikus veiksmus – tyčia savavališkai užėmus žemę – administracinis nusižengimas yra laikomas įvykdytu, o paskesni asmens veiksmai, pavyzdžiui, kreipimasis į Tarnybą siekiant įsigyti įsiterpusią ir savavališkai užimtą valstybinę žemę, teisinės reikšmės veikos kvalifikavimui pagal ANK 110 straipsnio 1 dalį neturi.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija apygardos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 20 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-21-489/202

ANK 215 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl sudėties požymio – veikos

Šioje administracinio nusižengimo byloje teismai priėmė skirtingus sprendimus – apylinkės teismas administracinio nusižengimo teiseną asmeniui nutraukė, o apygardos teismas nutarimu jį nubaudė pagal ANK 215 straipsnio 2 dalį už tai, kad, būdamas atsakingas už muitinės sandėlio veiklą, Muitinės komisijos patikrinimo metu be muitinės leidimo demontavo muitinės sandėlio atviros aikštelės teritorijos perimetro tvorą ir savo veiksmais neužtikrino prekių, turinčių muitinį statusą, veiklos sąlygų vykdymo, taip pažeidė Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 952/2013, kuriuo nustatomas Sąjungos muitinės kodeksas, 242 straipsnio 1 dalies b punkto,

Muitinės departamento generalinio direktoriaus 2016 m. liepos 11 d. įsakymu Nr. 1B-577 patvirtintų Prekių saugojimo vietos (teritorijos) tinkamumo muitinės sandėlio (laikinojo saugojimo sandėlio) veiklai įvertinimo aprašo (toliau – ir Aprašas) 15 punkto reikalavimus ir 2013 m. gruodžio 10 d. Muitinės sandėlio aptarnavimo sutarties (toliau – ir Sutartis) 2.12 papunktyje nustatytus įpareigojimus.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad ANK 215 straipsnio 2 dalyje nustatyta administracinė atsakomybė už reikalavimų dėl veiklos laisvosiose zonose, muitinės sandėliuose, laikinojo saugojimo vietose pažeidimą ir kad šioje normoje įtvirtinto administracinio nusižengimo objektyvusis požymis – veika – yra specialiuose teisės aktuose įtvirtintų reikalavimų dėl veiklos laisvosiose zonose, muitinės sandėliuose, laikinojo saugojimo vietose pažeidimas. Muitinės sandėlio aptarnavimo sutarties sudarymo būtinumas yra įtvirtintas teisės akte – Muitinės departamento generalinio direktoriaus 2016 m. gruodžio 7 d. įsakymu Nr. 1B-992 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) patvirtintose Leidimų turėti muitinės sandėlių suteikimo, pakeitimo, jų galiojimo sustabdymo ir (arba) panaikinimo taisyklėse. Ši sutartis nėra civilinė sutartis ir jos pagrindu susiklostę teisiniai santykiai yra viešosios, o ne civilinės teisės reguliavimo dalykas. Muitinės sandėlio aptarnavimo sutartyje gali būti nustatyti ir kitokie, nei nurodyti teisės aktuose, muitinės sandėlio savininko įsipareigojimai, tačiau už tiesiogiai teisės aktuose neįtvirtintų įsipareigojimų nevykdymą muitinės sandėlio savininkas atsako Sutarties ar teisės akto, kuriame įtvirtintas Sutarties sudarymo būtinumas, nustatyta tvarka.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad pagal ANK 215 straipsnio 2 dalį pareiškėjas nubaustas už Muitinės sandėlio aptarnavimo sutarties 2.12 papunktyje nustatytų įsipareigojimų nevykdymą. Tuo tarpu Sutarties 2.12 papunktyje nustatyta muitinės sandėlio savininko pareiga neatitinka teisės akto – Aprašo – nuostatų, nes Apraše nėra tiesioginio reikalavimo prekių saugojimo vietos (teritorijos) pertvarkymo klausimus suderinti su teritorine muitine. Vadinasi, administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo, be muitinės leidimo demontuodamas muitinės sandėlio atviros aikštelės teritorijos perimetro tvorą, pažeidė Muitinės sandėlio aptarnavimo sutarties 2.12 papunktyje įtvirtintas muitinės sandėlio savininko pareigas, tačiau šis pažeidimas nėra ANK 215 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto administracinio nusižengimo požymis, nes nurodyta sutartis nėra teisės aktas, o jos 2.12 papunktyje įtvirtinta pareiga tiesiogiai nenurodyta teisės akte, kuriuo vadovaujantis ši sutartis buvo sudaryta.

Kaip nurodė teisėjų kolegija, nagrinėjamu atveju muitinės sandėlio atviros aikštelės teritorijos tvoros segmentai buvo laikinai išmontuoti dėl vykdomų krovos darbų, juos užbaigus tvora buvo atstatyta, ir nėra duomenų, kad tai sudarė prielaidas pažeisti šioje aikštelėje sandėliuojamų prekių saugumo reikalavimus. Be to, byloje nenustatyta, kad tuo metu, kai buvo demontuoti muitinės sandėlio atviros aikštelės teritorijos tvoros segmentai, šioje aikštelėje buvo kokios nors Europos Bendrijos ar laikinai saugojamos prekės. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, nėra pagrindo daryti išvados, kad laikinai demontuojant muitinės sandėlio atviros aikštelės teritorijos perimetro tvorą buvo pažeisti Reglamento (ES) Nr. 952/2013 242 straipsnio 1 dalies b punkte įtvirtinti reikalavimai. Teisėjų kolegija konstatavo, kad šios bylos aplinkybės apygardos teismui buvo žinomos, tačiau į jas, sprendžiant pareiškėjo kaltės, taikant jam administracinę atsakomybę pagal ANK 215 straipsnio 2 dalį, klausimą, nebuvo atsižvelgta.

Remdamasi išdėstytais argumentais, teisėjų kolegija panaikino apygardos teismo nutarimą ir paliko galioti apylinkės teismo nutarimą, kuriuo administracinė nusižengimo teisena asmeniui nutraukta, be pakeitimų

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 3 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-20-689/2021

ANK 518 straipsnio taikymas

Dėl ANK 518 straipsnyje įtvirtinto savavaldžiavimo atribojimo nuo civilinių teisinių santykių

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje buvo nustatyta, kad į transporto remonto įmonę (autoservisą) remontuoti buvo atvežtas UAB „Perfektus LT“ priklausantis automobilis. Po remonto, nukentėjusiajam nesutinkant su prašomos sumos dydžiu ir atsisakius sumokėti už automobilio remonto darbus (detales), autoserviso direktorius, pasinaudodamas daikto sulaikymo teise, atsisakė grąžinti suremontuotą automobilį, kol skolininkas atsiskaitys, t. y. automobilį sulaikė. Institucijos nutarimu autoserviso direktorius buvo nubaustas pagal ANK 518 straipsnį už savavaldžiavimą, tačiau teismai Institucijos nutarimą panaikino ir administracinio nusižengimo teiseną jam nutraukė.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi administracinio nusižengimo bylą pagal nukentėjusiojo prašymą atnaujinti bylą, pirmiausia pažymėjo tai, kad pagal bendrąją civilinių teisių gynimo taisyklę, civilines teises įstatymų nustatyta tvarka ir būdais gina teismas (CK 1.138 straipsnis). Tačiau ginant savo civilines teises panaudoti savigyną leidžiama ir asmeniui CK nustatytais atvejais (CK 1.139 straipsnis). Vadinas, savigyna yra įteisintas, t. y. įstatymu pagrįstas ir tik jo nustatytais atvejais taikomas, prievartinis savo teisės įgyvendinimas jėga (kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-174-695/2020). Viena iš civilinės teisės reglamentuojamų savigynos priemonių yra daikto sulaikymo teisė. Remiantis CK 4.229 straipsnio 1, 2 dalyse nustatytais kriterijais, daikto sulaikymo teisė atsiranda ir gali būti įgyvendinama esant šių aplinkybių visumai: 1) kreditorius turi reikalavimo teisę į skolininką; 2) reikalavimo teisė yra vykdytina (jos įvykdymo terminas pasibaigęs); 3) kreditorius valdo skolininkui priklausantį daiktą; 4) kreditorius yra teisėtas skolininkui priklausančio daikto valdytojas (kasacinės nutartys civilinėse bylose Nr. 3K-3-586/2013, e3K-3-174-695/2020).

Teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamu atveju asmuo, kuriam administracinio nusižengimo teiseną nutraukta, kaip autoserviso direktorius, atstovavo teisėtiems autoserviso, į kurį buvo pristatytas remontuoti ir suremontuotas UAB „Perfektus LT“ priklausantis automobilis, interesams. Automobilio remonto (kartu su detalėmis) kaina sudarė 10 000 Eur. Taigi, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, bendrovė (autoservisas) laikotarpiu iki nukentėjusysis pareiškė norą atsiimti automobilį, buvo, visų pirma, teisėta kitam asmeniui priklausančio daikto – automobilio – valdytoja, antra, turėjo reikalavimo teisę į automobilio savininką, kad šis atlygintų dėl automobilio remonto patirtas autoserviso išlaidas, ir trečia, pagal nustatytas bylos aplinkybes, ši reikalavimo teisė buvo vykdytina. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad už padarytus automobilio remonto darbus automobilio savininkas, esant reikalavimui, prieš atsiimdamas jį, turi pareigą atsiskaityti, o kilus ginčui, pavyzdžiui, dėl priskaičiuotos už remonto darbus pinigų sumos dydžio, atlikto darbo kokybės ar pan., – tai nustatyta tvarka ginčyti. Šiuo atveju ginčas tarp autoserviso direktoriaus ir nukentėjusiojo kilo ne dėl reikalavimo teisės atsiskaityti prieš atsiimant automobilį savalaikiškumo, o dėl priskaičiuotos už automobilio remonto darbus (detales) sumos dydžio. Skolininkui dėl tam tikrų priežasčių atsisakius atsiskaityti ir kartu nepateikus adekvataus savo prievolės įvykdymo užtikrinimo, asmuo, kuriam administracinio nusižengimo teiseną nutraukta, kaip autoserviso teisėtas atstovas, turėjo teisę pasinaudoti automobilio, kurį tuo metu valdė, sulaikymu, nes, sprendžiant iš tuo metu susiklosčiusios situacijos, kuri, be kita ko, nebuvo vienareikšmė (pavyzdžiui, kad ir dėl ginčo automobilio *de jure (teisiškai)* ir *de facto (faktiškai)* savininko, nukentėjusiojo įgalinimų ir pan.), jam nesiėmus savigynos priemonių, įgyvendinti teisę tapti negalima arba iš esmės sunkiau (CK 6.253 straipsnio 8 dalis). Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nagrinėjamos bylos esmė, kaip pagrįstai nusprendė teismai, – kilęs skirtingus interesus turinčių civilinių teisinių santykių subjektų konfliktas, kuris, teisėjų kolegijos vertinimu, neperžengė civilinių teisinių santykių ribos ir neįgavo savavaldžiavimui, nustatytam ANK 518 straipsnyje, būdingų požymių. Tai, kad asmuo, kuriam administracinio nusižengimo teiseną nutraukta, tyčiniiais savo veiksmais būtų pažeidęs prieš tai aptartų įstatymų nurodytą tvarką, anot teisėjų kolegijos, šioje byloje nenustatyta.

Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija paliko teismų sprendimus nepakeistus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 25 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-23-303/2021

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 3 straipsnio 3 dalies, 50 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl principo lex retro non agit (įstatymas atgal negalioja) laikymosi

Kasatorius skunde teigė, kad apeliacinės instancijos teismas, panaikindamas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria nuspręsta jam paskirtą bausmę atlikti pataisos namuose, pažeidė principą *lex retro non agit* (įstatymas atgal negalioja), nes nusikalstamos veikos, už kurias jis nuteistas, padarytos 2019 m. vasario 8 d. – 2019 m. vasario 15 d., t. y. iki įstatymo, panaikinančio teismo pareigą nustatyti laisvės atėmimo vietą, įsigaliojimo.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad BK 50 straipsnio 3 dalyje (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) buvo nustatyta, kad laisvės atėmimo bausmę nuteistieji atlieka atvirosiose kolonijose, pataisos namuose ir kalėjimuose; bausmės atlikimo vietą parenka teismas, atsižvelgdamas į kaltininko asmenybę, padaryto nusikaltimo pobūdį ir pavojingumą. Ši nuostata 2019 m. birželio 27 d. įstatymu buvo pripažinta netekusia galios. Taigi BK 50 straipsnio 3 dalį (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) pripažinus netekusia galios, teismui, paskyrusiam laisvės atėmimo bausmę, neliko pareigos nustatyti jos atlikimo vietos. Laisvės atėmimo bausmės atlikimo vieta nustatyta Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekse (toliau – BVK) ir ją lemia padaryto nusikaltimo, už kurį asmuo nuteisiamas, kategorija, nurodyta BK 11 straipsnyje. Kaip nurodė teisėjų kolegija, kasatorius laisvės atėmimo bausme nuteistas, be kita ko, už labai sunkaus nusikaltimo padarymą, todėl, panaikinus pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria laisvės atėmimo bausmę paskirta atlikti pataisos namuose, pagal BVK 83 straipsnio (2015 m. birželio 23 d. įstatymo redakcija) 1 dalį bausmę jis turi atlikti kalėjime.

Šiame kontekste teisėjų kolegija pabrėžė tai, kad BK 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog veikos nusikalstamumą ir asmens baudžiamumą nustato tos veikos padarymo metu galiojęs baudžiamasis įstatymas. Šios taisyklės išimtys nustatytos BK 3 straipsnio 2 ir 3 dalyse: veikos nusikalstamumą panaikinant, bausmę švelninantis arba kitokiu būdu nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį palengvinantis baudžiamasis įstatymas turi grįžtamąją galią, t. y. taikomas iki tokio įstatymo įsigaliojimo nusikalstamą veiką padariusiems asmenims, taip pat atliekantiems bausmę bei turintiems teistumą asmenims (2 dalis); baudžiamasis įstatymas, nustatantis veikos nusikalstamumą, griežtinantis bausmę arba kitaip sunkinantis nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį, neturi grįžtamosios galios (3 dalis).

Anot teisėjų kolegijos, vertinant vien tik 2019 m. birželio 27 d. įstatymu padarytą BK 50 straipsnio pakeitimą – šio straipsnio 3 dalies pripažinimą netekusia galios – negalima padaryti išvados, ar šis įstatymas lengvina nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį, ar ją sunkina. Vertinant šį įstatymo pakeitimą iš nuteistojo už labai sunkų nusikaltimą pozicijų, taip pat negalima padaryti išvados, ar šis įstatymas lengvina nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį, ar ją sunkina, nes, kaip nurodyta pirmiau, pagal BVK 83 straipsnio (2015 m. birželio 23 d. įstatymo redakcija) 1 dalį asmenys, nuteisti už labai sunkius nusikaltimus, laisvės atėmimo bausmę atlieka kalėjime. Vadinasi, paskyręs laisvės atėmimo bausmę už labai sunkų nusikaltimą teismas nuosprendyje turėjo nustatyti, kad nuteistasis šią bausmę atlieka kalėjime, arba, vadovaudamasis BK 50 straipsnio 3 dalimi (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) ir atsižvelgdamas į kaltininko asmenybę, padaryto nusikaltimo pobūdį ir pavojingumą, parinkti kitą pataisos įstaigos rūšį. Taigi konkretaus nuteistojo už labai sunkų nusikaltimą požiūriu BK 50 straipsnio 3 dalyje (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) buvo nustatytas nuteistajam palankesnis teisinis

reguliavimas nei teisinis reguliavimas, susiformavęs šią dalį pripažinus netekusia galios, nes pagal galiojantį teisinį reguliavimą nuteistieji laisvės atėmimu už labai sunkų nusikaltimą visais atvejais bausmę atlieka kalėjime, o pagal BVK nustatytą teisinį reguliavimą pataisos namuose laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų teisinė padėtis yra palankesnė nei šią bausmę atliekančiųjų kalėjime.

Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu, nors ir nenurodant sprendimo motyvų, nuspręsta, jog nuteistasis laisvės atėmimo bausmę turi atlikti pataisos namuose. Labai sunkų nusikaltimą jis padarė 2019 m. vasario 8 d. – 2019 m. vasario 15 d., t. y. iki 2019 m. birželio 27 d. įstatymo, kuriuo BK 50 straipsnio 3 dalis buvo pripažinta netekusia galios, įsigaliojimo, todėl, vadovaudamasis BK 3 straipsnio 1 dalimi, 50 straipsnio 3 dalimi (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija), teismas turėjo įgaliojimus nuspręsti, kad už labai sunkų nusikaltimą paskirtą laisvės atėmimo bausmę nuteistasis turi atlikti pataisos namuose. Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas, panaikindamas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria nuspręsta nuteistajam paskirtą bausmę atlikti pataisos namuose, vadovavosi pirmosios instancijos teismo nuosprendžio priėmimo metu galiojančiu baudžiamuoju įstatymu, bet ne BK 3 straipsnio 1 dalimi bei veikos padarymo metu galiojančiu baudžiamuoju įstatymu ir nevertino, kokią reikšmę nuteistojo teisei padėčiai turės toks sprendimas.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija apeliacinės instancijos teismo nuosprendį pakeitė ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria nuspręsta nuteistajam paskirtą bausmę atlikti pataisos namuose.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-125-689/2021

BK 22 straipsnio 1 dalies, 178 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl pasikėsینimo atvirai pagrobtį turtą

Apžvelgiamu atveju kasacinės instancijos teisme buvo nagrinėjama atnaujinta baudžiamoji byla pagal nuteistosios gynėjo pareiškimą dėl baudžiamosios bylos atnaujinimo dėl netinkamai pritaikyto baudžiamojo įstatymo. Šioje byloje nuteistosios padaryta veika žemesnės instancijos teismo buvo kvalifikuota kaip pasikėsinimas padaryti atvirąją vagystę pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 178 straipsnio 2 dalį, o jos bendrininko (kito nuteistojo) nusikalstami veiksmai, teismui nenustačius vagystę kvalifikuojančių požymių, buvo kvalifikuoti kaip pasikėsinimas pagrobtį nedidelės vertės turtą – pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 178 straipsnio 4 dalį.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal BK 178 straipsnio 2 dalį (veikos padarymo metu galiojusi 2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) atsako tas, kas atvirai pagrobė svetimą turtą arba pagrobė svetimą turtą įsibrovęs į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją, arba viešoje vietoje pagrobė svetimą turtą iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio (kišenvagystė) arba automobilį. Šie vagystę kvalifikuojantys požymiai yra alternatyvūs ir daro veiką pavojingesnę, todėl, esant bent vienam iš jų, net ir pagrobęs mažesnės nei 1 MGL bei nedidelės vertės turtą, veika kvalifikuojama pagal BK 178 straipsnio 2 dalį. Išvada, kad svetimas turtas pagrobtas atvirai, daroma ir veika kvalifikuojama pagal BK 178 straipsnio 2 dalį tada, kai kaltininkas nusikalstamą veiką atlieka žinodamas, jog svetimas turtas pagrobiamas kitiems asmenims, nesantiems vagystės bendrininkais, suvokiant neteisėto turto pagrobimo faktą. Ir priešingai, išvada, kad svetimas turtas pagrobtas atvirai, negali būti daroma, kai: 1) svetimas turtas pagrobiamas nesant nukentėjusiojo arba pašalinių asmenų, taip pat jiems esant, tačiau nepastebint kaltininko veiksmų (nematant, negirdint); 2) nukentėjusysis ar pašaliniai asmenys mato ir suvokia kaltininko veiksmus, tačiau apsimeta, kad nieko nesupranta, o kaltininkas įsitikinęs, jog veikia slapta; 3) turtas pagrobiamas pastebint nukentėjusiajam arba pašaliniams asmenims, tačiau jie dėl mažametystės, ligos ar kitokios būsenos (pavyzdžiui, girtumo) nesuvokia kaltininko veiksmų, ir kaltininkas tai supranta. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, veikos kvalifikavimui kaip slaptajai vagystei svarbus yra tiek paties kaltininko suvokimas, kad jis veikia slapta, tiek ir turto savininko ar valdytojo arba trečiojo asmens kaltininko nusikalstamų veiksmų suvokimo ypatumai.

Teisėjų kolegija konstatavo, kad nagrinėjamu atveju abu nuteistieji, būdami parduotuvės alkoholio skyriuje, paėmė du butelius alkoholinių gėrimų, juos įdėjo į nuteistosios krepšį, dar po vieną butelį turėjo rankose. Nuteistosios bendrininkas atnešė du butelius ir padėjo ant prekystalio prie kasos, stengdamasis sudaryti įspūdį, kad šias prekes pirks, o pritrūkus pinigų, jų atsisakys. Tuo metu nuteistoji paėmė nuo prekystalio vieną butelį ir jį pridengusi ranka, kad nebūtų taip matyti, praėjo pro kasą, taip išsinešdama tris butelius alkoholinių gėrimų (vieną rankoje, kitus du rankinėje). Nei parduotuvės lankytojai, nei pardavėja nepastebėjo, kad ji nešasi alkoholinius gėrimus. Nuteistoji teismui paaiškino, kad nešdama butelius su alkoholiniais gėrimais pro kasą suprato, jog yra tikimybė (rizika), kad jie gali būti sulaikyti, bet ji nepastebėjo, kad kas nors būtų matęs ją vagiančią brendį. Taigi, anot teisėjų kolegijos, įvertinus nuteistosios situacijos, kuriai esant ji padarė nusikalstamus veiksmus, suvokimą, akivaizdu, kad ji, kaip ir jos bendrininkas, turėdami bendrą tyčią, veikė slapta. Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nors pirmosios instancijos teismas pripažino, jog inkriminuotą vagystę abu nuteistieji padarė veikdami bendrininkų grupe, abiejų nusikalstamus veiksmus teismas kvalifikavo skirtingai, t. y. nuteistosios – pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 178 straipsnio 2 dalį, o jos bendrininko – pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 178 straipsnio 4 dalį. Tuo tarpu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotoje praktikoje ne kartą išaiškinta, kad bendrininkai atsako pagal tą patį BK straipsnį, nustatantį bendrai padarytą nusikalstamą veiką, išskyrus atvejus, kai nustatomas vykdytojo ekscesas (bendrininkų susitarimo ribų peržengimas). Nagrinėjamu atveju pirmosios instancijos teismas bendrininkų susitarimo įvykdyti slaptą vagystę ribų peržengimo nenustatė. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, pagal nustatytas faktines bylos aplinkybes nuteistosios nusikalstama veika kvalifikuotina pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 178 straipsnio 4 dalį. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad palyginus BK 190 straipsnio 1 dalies redakcijas (t. y. galiojusią nusikalstamos veikos padarymo metu ir įsigaliojusią nuo 2015 m. sausio 1 d.), matyti, kad pagal naująją įstatymo redakciją turtas, neviršijantis 3 MGL, nelaikytinas nedidelės vertės turtu baudžiamąja teisine prasme. Nusikalstamos veikos padarymo metu 1 MGL prilygo 130 Lt (37 Eur). Teismo nuosprendžiu nustatyta, kad nuteistoji kaltinime nurodytomis aplinkybėmis iš parduotuvės slapta pagrobė alkoholinių gėrimų, kurių bendra vertė – 161,97 Lt (46,91 Eur), t. y. pagrobto turto vertė neviršija 3 MGL dydžio sumos. Taigi teisėjų kolegija konstatavo, kad įstatymų leidėjas nuo 2015 m. sausio 1 d. dekriminalizavo veiką, už kurios padarymą ji buvo nuteista, todėl taikytinos BK 3 straipsnio 2 dalies nuostatos, nes veikos nusikalstamumą panaikinantis baudžiamasis įstatymas turi grįžtamąją galią.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija panaikino pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir baudžiamąją bylą nuteistajai nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-9-628/2021

BK 140 straipsnio 2 dalies ir 248 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl šeimos nario sampratos

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje asmuo buvo nuteistas pagal BK 140 straipsnio 2 dalį už tai, kad smurtaudamas sukėlė šeimos narėms fizinį skausmą ir nežymiai jas sužalojo. Vienas iš nuteistojų gynėjo kasacinio skundo argumentų buvo susijęs su tuo, kad nuteistojų sutuoktinės dukra nėra nuteistojų šeimos narė, todėl prieš ją padaryta veika neteisėtai kvalifikuota pagal BK 140 straipsnio 2 dalį.

Teisėjų kolegija nurodė, kad BK 248 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog nusikaltimą padariusio asmens šeimos nariai yra kartu su juo gyvenantys tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai, taip pat nusikaltimą padariusio asmens sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo nusikaltimą padaręs asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos (partnerystė), sutuoktinio tėvai. Be to, pagal Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išaiškinimus konstitucinė šeimos samprata grindžiama šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas, t. y. santykių

turiniu, o šių santykių išraiškos forma konstitucinei šeimos sampratai esminės reikšmės neturi (Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas). Teisėjų kolegijos vertinimu, tai suponuoja išvadą, kad šeimos teisine apsauga, kylanti iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos, gali naudotis nebūtinai kraujo ryšiais susiję asmenys, tarp kurių egzistuoja jau minėti supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba grindžiami ilgalaikiai santykiai. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad kasacinės instancijos teismo praktikoje sprendžiant, ar nusikalstama veika nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai atvejais padaryta prieš šeimos narį, be kita ko, pasisakoma, kad šeimos santykiai yra tam tikras asmenų tarpusavio santykių pobūdis, jiems būdingas abipusis artumas, abipusė atsakomybė ir parama, t. y. kur kas daugiau nei draugiški santykiai, ir šie santykiai neturėtų būti trumpalaikiai. Šeimos santykiams turėtų būti būdingi ir bendri ūkiniai, buitiniai, asmeninės prigimties reikalai. Svarbios tokios bylos aplinkybės, kurios liudija apie paties nuteistojo požiūrį į kartu su juo gyvenusį asmenį, tarpusavio atsakomybės supratimą ir atitinkamą pareigų vieno kitam prisiėmimą. Taigi, anot teisėjų kolegijos, reikia atidžiai vertinti visumą tų aplinkybių, kurios gali atspindėti kartu gyvenančių asmenų santykių turinį, asmenų vieno į kitą požiūrį, ir tuomet spręsti, ar gyvenimo kartu aplinkybės yra pagrindas konstatuoti esant šeimos būdingų santykių turinį atitinkančius santykius.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad, skirtingai negu iki šiol kasacinės instancijos teismo praktikoje paprastai nagrinėtais atvejais dėl suaugusio asmens (pavyzdžiui, faktinio sugyventinio) traktavimo kaip kaltininko šeimos nario, nagrinėjamoje byloje aktualus klausimas dėl to, ar veikos žmogaus sveikatai kaltininko šeimos nariu pripažintinas jo neįvaikintas sutuoktinio (sugyventinio) vaikas, kuriam dar nesuėjo aštuoniolika metų. Sprendžiant šį klausimą, pirmiau išdėstyti principai dėl asmenų tarpusavio šeimos santykių taikytini su atitinkamais pakeitimais ta prasme, kad, vaiko motinai sukūrus su kaltininku šeimos santykius ir vaikui gyvenant kartu su jais, t. y. šioje šeimoje, vaikas, atsižvelgiant ir į kitų šeimos santykių požymių visumos buvimą, paprastai faktiškai tampa tokios šeimos nariu, nepriklausomai nuo savo tiesioginio apsisprendimo ir formalaus teisinio statuso kaltininko atžvilgiu. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal byloje nustatytas aplinkybes, būtent tokia situacija buvo ir nagrinėjamoje byloje. Nuteistasis su nukentėjusiąja bei jos dukterimi kartu gyveno maždaug nuo 2005 metų, vėliau, 2015 metais nuteistasis su nukentėjusiąja susituokė ir juos siejo šeimos santykiai. Nors šiuo atveju sutuoktinės dukra nebuvo nuteistojo įvaikinta įstatymų nustatyta tvarka, santykių turinys leidžia spręsti, kad ir juodu siejo faktiniai šeiminiai santykiai. Be to, nuteistasis duodamas parodymus teigė mylėjęs sutuoktinę, palaikęs ją ir jos dukterį, jam nebuvo gaila tam nei laiko, nei pajamų; kad per tuos 10–11 bendro gyvenimo metų tiek morališkai, tiek visomis kitomis išgalėmis siekė padėti sutuoktinei ir padėjo jai užauginti dukrą, abi vežiojo po pasaulį. Taigi, teisėjų kolegija pripažino, kad šiuo konkrečiu atveju BK 140 straipsnio 2 dalies prasme nukentėjusioji – nuteistojo sutuoktinės dukra – laikytina šeimos nare. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad proceso dalyviai – taip pat ir pats nuteistasis – viso baudžiamojo proceso metu nesuabejojo būtent tokiu šios nukentėjusiosios statusu, pirmą kartą tai, kad ši nukentėjusioji buvo jo šeimos narė, ginčijo tik kasaciniame skunde.

Taigi kasacinis teismas konstatavo, kad šiuo atveju nuteistojo padarytai veikai baudžiamasis įstatymas pritaikytas tinkamai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-95-648/2021

BK 216, 189¹ straipsnių taikymas

Dėl nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo ir neteisėto praturtėjimo

Šioje baudžiamojoje byloje nuteistųjų paduotuose kasaciniuose skunduose, be kita ko, buvo keliamas klausimas dėl nuteisimo pagal BK 216 straipsnio 1 dalį už nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimą ir 189¹ straipsnio 1 dalį už neteisėtą praturtėjimą teisėtumo.

Kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo tai, kad pagal nusikalstamos veikos padarymo metu galiojusią BK 216 straipsnio redakciją (2004 m. sausio 29 d.) už šią nusikalstamą veiką atsako tas, kas, siekdamas nuslėpti ar įteisinti savo paties ar kito asmens

pinigus ar turtą, žinodamas, kad jie įgyti nusikalstamu būdu, atliko su tuo turtu ar pinigais arba jų dalimi susijusias finansines operacijas, sudarė sandorius ar naudojo juos ūkinėje, komercinėje veikloje arba melagingai nurodė, kad tai gauta iš teisėtos veiklos. Minėta BK norma saugo valstybės finansų sistemą nuo pastangų įteisinti nusikalstamu būdu įgytus pinigus ir kitokį turtą legalioje apyvartoje. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimą nustatymas nacionalinėje baudžiamojoje teisėje ir jos taikymas siejami su Lietuvos valstybės tarptautiniais įsipareigojimais, kylančiais iš 1990 m. lapkričio 8 d. Europos konvencijos dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo, 2000 m. gruodžio 13 d. Jungtinių Tautų konvencijos prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, 2005 m. gegužės 16 d. Europos Tarybos konvencijos dėl nusikalstamu būdu įgytų pajamų plovimo, paieškos, arešto ir konfiskavimo bei terorizmo finansavimo, 2001 m. birželio 26 d. Tarybos pagrindų sprendimo 2001/500/TVR dėl pinigų plovimo, nusikaltimo priemonių ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų nustatymo, paieškos, išaldymo, areštavimo ir konfiskavimo, 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/60/EB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui, 2018 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2018/1673 dėl kovos su pinigų plovimu baudžiamosios teisės priemonėmis.

Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad teismų praktikoje ne kartą pasisakyta, jog, pripažįstant įvairius turtinius ir finansinius sandorius nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimu, būtina nustatyti siekį nuslėpti tikrąją turto kilmę arba ją įteisinti. Toks siekis atskleidžia šios nusikalstamos veikos esmę ir leidžia ją atskirti nuo kitų panašių nusikalstamų veikų. Todėl vien tik formalus nustatymas, kad buvo atliktas vienas ar kitas sandoris su nusikalstamu būdu gauto turtu, pavyzdžiui, kad toks turtas buvo parduotas, nesuteikia pagrindo kvalifikuoti veikos pagal šį BK straipsnį. Pabrėžiama ir tai, kad nusikalstama turto kilmė turi būti nustatyta, o ne preziumuota. Vis tik nusikalstamos turto kilmės įrodymo klausimas tokio pobūdžio bylose yra teisiškai sudėtingas, šiai problemai skirtas atskiras dėmesys tarptautinėje ir Europos Sąjungos teisėje.

Teisėjų kolegija pabrėžė, kad teismams yra suteikta plati diskrecija spręsti, kokiais bylos duomenimis turi būti grindžiamas vertinamo turto ryšys su byloje nuteistų asmenų nusikalstama veikla, ar tų duomenų pakanka nusikalstamai turto kilmei konstatuoti. Teismai, įgyvendinami šią diskreciją, atsižvelgia tiek į byloje nustatytų nusikalstamų veikų pobūdį, tiek į visas kitas aplinkybes, leidžiančias spręsti apie tokio turto kilmę. Šia prasme nuteistų asmenų ar su jais susijusių vertinamo turto valdytojų nesugebėjimas pagrįsti teisėtą turto kilmę, ypač bylose, kuriose atskleista organizuoto nusikalstamumo veikla, laikytina svarbia įrodomąją reikšmę turinčia aplinkybe, kuria teismas gali motyvuoti išvadą dėl nusikalstamos turto kilmės. Teismų vadovavimasis tokia įrodinėjimo nuostata pinigų plovimo bylose EŽTT praktikoje nelaikomas nekaltumo prezumpcijos pažeidimu (pvz., 2017 m. gegužės 2 d. sprendimas dėl priimtumo byloje *Zschüschen prieš Belgiją*, peticijos Nr. 23572/07; 2017 m. gegužės 2 d. sprendimas dėl priimtumo byloje *Sofia prieš San Mariną*, peticijos Nr. 38977/15).

Nagrinėjamoje byloje, nors ir nenustatyta konkrečių psichotropinių medžiagų pardavimo aplinkybių ir tiesioginių nusikalstamų veikų sąsajų su pinigais, kuriais buvo mokama pagal šiuos sandorius, teismai, anot teisėjų kolegijos, turėjo pakankamai duomenų išvadai apie šių pinigų nusikalstamą kilmę. Pirma, nuteistieji nagrinėjamoje byloje pripažinti kaltais dėl disponavimo labai dideliu kiekiu amfetamino ir jo kontrabandos, o tai natūraliai reiškia ir didelių finansinių išteklių poreikį tokioms medžiagoms ir jų gabenimo priemonėms įgyti, kurjerių kelionių išlaidoms apmokėti ir pan.; antra, byloje nustatyta, kad vienas iš nuteistųjų niekur nedirbo ir jokių legalių pajamų neturėjo, nors disponavo nemažomis pinigų sumomis, nuomojosi butą, lankėsi sporto klubuose, finansiškai rėmė savo giminaičius; trečia, nusikalstamu būdu įgyto turto legalizavimu pripažintais sandoriais buvo bandoma nuslėpti tikruosius perkamo turto įgijėjus, todėl sandoriai sudaryti kito asmens vardu. Šios aplinkybės, teisėjų kolegijos vertinimu, leidžia teigti, kad nusikalstama panaudotų pinigų kilmė byloje nustatyta, o ne preziumuota.

Pasisakydama dėl BK 189¹ straipsnio taikymo teisėjų kolegija pažymėjo, kad taikant šią BK normą, teismų praktikoje išaiškinta, jog įrodinėjant aplinkybę, kad turtas negalėjo būti įgytas

teisėtomis pajamomis, negali būti pažeistas nekaltumo prezumpcijos principas, pagal kurį kaltinamasis neturi pareigos įrodinėti praturtėjimo teisėtumo, o vien tik jo nesugebėjimas pagrįsti turimo turto teisėtomis pajamomis savaime nėra pakankamas pagrindas kaltumui nustatyti. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į EŽTT išaiškinimus, jog tiek teisė į nekaltumo prezumpciją, tiek iš jos kylantis imperatyvas, kad įrodinėjimo našta tenka kaltintojui, nėra absoliutūs. EŽTT praktikoje ne kartą pasisakyta, jog sprendimai dėl pajamų, gautų iš prekybos narkotikais, pinigų plovimo, korupcijos ar kitų sunkių nusikalstamų, konfiskavimo nebūtinai turi būti grindžiami tokio turto neteisėtos kilmės visišku įrodymu, t. y. pagal principą „nesant pagrįstų abejonių“ (angl. *beyond reasonable doubt*). Esant duomenų apie minėtą nusikalstamą veiklą, neteisėtos turto kilmės įrodinėjimas gali būti grindžiamas ir didelės tikimybės principu, derinamu su savininko negalėjimu įrodyti, kad yra priešingai (pvz., 2015 m. gegužės 12 d. sprendimas byloje *Gogitidze ir kiti prieš Gruziją*, peticijos Nr. 36862/05, par. 107; 2018 m. birželio 26 d. sprendimas byloje *Telbis ir Viziteu prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 47911/15, par. 68). Iš to teisėjų kolegija darė išvadą, kad nustatyti faktai apie kaltinamojo ar su juo glaudžiai susijusių asmenų nusikalstamą veiklą, suponuojančią galimybę gauti iš to reikšmingas pajamas, laikytini duomenimis, kuriais (kartu su kitais bylos duomenimis) neteisėto praturtėjimo baudžiamojoje byloje gali būti grindžiama kaltinamojo turimo turto neteisėta kilmė. Teisėjų kolegijos vertinimu, teismai, šioje byloje konstatavę, kad vieno iš nuteistųjų gyvenamojoje vietoje rasta 433 500 Lt (125 550,28 Eur) grynujų pinigų suma negalėjo būti įgyta teisėtomis pajamomis, nuteistojo nekaltumo prezumpcijos ir jo kaltumo įrodinėjimo nuostatų nepažeidė. Teisėjų kolegija konstatavo, kad atsižvelgiant į byloje nustatytas nuteistojo vykdytos nusikalstamos veiklos pobūdį, mastą ir organizuotumo lygį, teisėtų pajamų nebuvimą ir nesugebėjimą pagrįsti teisėtą rastų pinigų kilmę, toks teismų konstatavimas nesikerta su nekaltumo prezumpcijos principu ir neteisėtos turto kilmės įrodinėjimo baudžiamosiose bylose standartais.

Atsižvelgdamas į nutartyje išdėstytus argumentus, kasacinis teismas nuteistųjų ir nuteistosios gynėjo kasacinius skundus atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-788/2021

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto taikymas

Dėl teismo nešališkumo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasaciniame skunde nuteistasis kartu su gynėja, be kita ko, teigė, kad apeliacinės instancijos procese baudžiamąją bylą išnagrinėjo šališkas teismas, nes du kolegijos nariai anksčiau sprendė procesinės prievartos priemonės – atidavimo į sveikatos priežiūros įstaigą – pratęsimo klausimą.

Atsakydama į kasacinio skundo argumentus teisėjų kolegija pirmiausia atkreipė dėmesį į Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktiką, pagal kurią tai, kad bylą nagrinėjantis teisėjas anksčiau procese yra priėmęs su ta pačia nusikalstama veika susijusių sprendimų, savaime negali būti traktuojama kaip aplinkybė, pateisinanti baiminimąsi dėl jo nešališkumo trūkumo; šiuo atveju yra svarbus atitinkamų sprendimų pobūdis. Tuo atveju, jeigu teisėjas anksčiau baudžiamajame procese yra priėmęs tik formalius procesinio pobūdžio sprendimus, kuriuos priimant nepateikiamas įrodymų vertinimas ir neišreiškiama pozicija dėl kaltinamojo kaltumo (bylos esmės), nešališkumo trūkumo problemų nekyla. Taigi, garantuojant kaltinamojo teisę į nešališką bylos nagrinėjimą teisme, būtina, kad bylą nagrinėtų teisėjas, dėl kaltinamojo nepriėmęs sprendimų, kuriuose būtų pasisakęs dėl įtarimų pagrįstumo, duomenų (įrodymų) vertinimo ir pan. Teisėjo pasisakymas dėl įtarimų pagrįstumo ar faktinių bylos aplinkybių vertinimo paprastai rodo išankstinę teisėjo nuomonę dėl bylos baigties.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad pagal BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatas teisėjas negali dalyvauti procese, kai jis sprendė įtariamąjo suėmimo ar suėmimo pratęsimo

klausimą, sankcionavo procesinių prievartos priemonių taikymą arba nagrinėjo proceso dalyvių skundus toje pačioje byloje. Ši bendra norma detalizuojama, nustatant specialią taisyklę, taikomą atvejais, kai suėmimo ar kitus klausimus būtina spręsti jau perdavus bylą teismui. Būtent, BPK 127 straipsnio 9 dalyje nustatyta, kad kai byla perduota teismui, suėmimo termino pratęsimo klausimą sprendžia teismas, kurio žinioje yra byla. BPK 141 straipsnyje nurodytos procesinės prievartos priemonės – atidavimo į sveikatos priežiūros įstaigą – taikymo tvarka yra analogiška. BPK 141 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad įtariamasis atiduodamas į ekspertizės įstaigą, taip pat laikymo joje terminai nustatomi ar pratęsimi laikantis tos pačios tvarkos, kaip ir skiriant, pratęsiant ar apskundžiant suėmimą. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, teismas, kurio žinioje yra byla, turi teisę ir pareigą spręsti priverčiamosios priemonės taikymo, įskaitant ir termino pratęsimą, klausimą. Šiame kontekste kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad tokiu atveju faktinių veikos aplinkybių konstatavimas turi neperžengti asmens „įtariamo būklės“ aprašymo ir netapti asmens kaltumo pripažinimu.

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje apeliacinės instancijos teismo kolegija vadovaudamasi BPK 141 straipsnio, BPK 127 straipsnio 9 dalies nuostatomis, išnagrinėjo ir išsprendė nuteistojo atidavimo į sveikatos priežiūros įstaigą termino pratęsimo klausimą. Anot teisėjų kolegijos, nutarties, kuria išspręstas nuteistojo atidavimo į sveikatos priežiūros įstaigą termino pratęsimo klausimas, turinys leidžia teigti, kad joje priimtas sprendimas pratęsti šį terminą yra motyvuojamas duomenų apie nuteistojo sveikatos būklę vertinimu, visiškai nevertinant jo galimo dalyvavimo padarant baudžiamojo įstatymo uždraustas veikas, t. y. nepasisakant iš anksto dėl faktinių aplinkybių įrodymumo.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad bylai esant apeliacinės instancijos teismo žinioje, joje priimtas procesinis sprendimas dėl BPK 141 straipsnyje nurodytos procesinės prievartos priemonės taikymo, įskaitant ir termino pratęsimo klausimą, nesudaro nušalinimo pagrindo, nustatyto BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkte, taip pat nesuteikia pagrindo spręsti, kad išnagrinėję šį klausimą teisėjai tapo šališki. Dėl to kasacinis teismas nuteistojo gnyėjos kasacinio skundo argumentus dėl apeliacinės instancijos teismo šališkumo atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-121-976/2021

BPK 109 straipsnio, 112 straipsnio ir 115 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis

Dėl civiliniam ieškiniui keliamų reikalavimų

Šioje baudžiamojoje byloje nukentėjusiosios atstovas kasaciniu skundu prašė iš civilinės atsakovės UAB „B“ priteisti nukentėjusiajai turtinės žalos, susidariusios dėl paminklinio akmens pastatymo ir sūnaus kapo sutvarkymo, atlyginimą.

Pirmosios instancijos teismas atmetė nukentėjusiųjų prašymą priteisti žalos atlyginimą iš civilinės atsakovės už paminklinio akmens pastatymą motyvuodamas tuo, kad toks prašymas nebuvo teiktas kaip civilinis ieškinys ar jo patikslinimas. Apeliacinės instancijos teismas su tokiu sprendimu sutiko ir jokių išsamesnių motyvų dėl to nepateikė, nurodydamas, kad civilinis ieškinys neatitinka BPK 112 straipsnio reikalavimų.

Kasacinis teismas vertindamas šią situaciją pažymėjo, kad BPK 112 straipsnyje nurodyta, kad civilinis ieškinys pareiškiamas paduodant ieškinį ikiteisminio tyrimo pareigūnui, prokurorui ar teismui bet kuriuo proceso metu, bet ne vėliau kaip iki įrodymų tyrimo teisme pradžios. Vėliau reiškiamas ieškinys neturi būti priimamas, nes pradėjus įrodymų tyrimą pirmosios instancijos teisme turi būti aiškios įrodinėjimo ribos. Pagal suformuotą teismų praktiką, tikslinti ieškinį baudžiamojo proceso įstatymas nedraudžia ir pradėjus teisme įrodymų tyrimą, nes atskirais atvejais paduodant ieškinį iki įrodymų tyrimo teisme pradžios ne visi duomenys civiliniam ieškovui gali būti žinomi (pavyzdžiui, neaiškus tikslus ieškinio dydis, nežinomi visi asmenys (įtariamieji ar kaltinamieji), dėl kurių nusikalstamos veikos ieškovas patyrė žalos, ir pan.). Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad baudžiamojo proceso įstatyme nekeliami specialūs (imperatyvūs) reikalavimai civilinio ieškinio pareiškimo turiniui, išskyrus tai, kad pagal BPK 112 straipsnio

1 dalies prasmę civilinis ieškinys pareiškiamas rašytine forma.

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nukentėjusieji ikiteisminio tyrimo metu pateikė civilinį ieškinį, šis ieškinys buvo priimtas ir taip pat priimtas procesinis sprendimas pripažinti juos civiliniais ieškovoais. Civiliniame ieškinyje buvo pareikštas reikalavimas dėl neturtinės žalos, materialinių nuostolių (sumokėjimo už advokatų pagalbą, išlaidų už ekspertizes ir kt.) atlyginimo, nepateikiant konkrečių sumų ir baigtinio šių nuostolių sąrašo, jų dydį bei juos patvirtinančius dokumentus nukentėjusieji įsipareigojo pateikti ne vėliau kaip iki įrodymų tyrimo teisme pradžios. Iš bylos duomenų matyti, kad nukentėjusieji bylą nagrinėjusiam teismui pateikė du prašymus dėl tiesioginių išlaidų atlyginimo, juose iš esmės nurodė, kad naudodamiesi nukentėjusiųjų ir civilinių ieškovo teisę prašo priteisti iš atsakovės atlyginti turėtas išlaidas, tarp jų ir susijusias su paminklinio akmens pastatymu. Prašymuose nukentėjusieji nurodė, kokią sumą prašo priteisti, taip pat prie prašymo pridėjo išlaidas patvirtinančius pinigų priėmimo kvitą bei kelionių bilietus. Minėtus dokumentus nukentėjusieji teismui pateikė iki įrodymų tyrimo pradžios, visi proceso dalyviai dėl šių dokumentų turėjo galimybę pareikšti savo nuomonę ir visi, išskyrus civilinės atsakovės atstovą, sutiko, kad pareikšti prašymai yra pagrįsti ir turi būti pridėti prie bylos, o teismas nutarė minėtus prašymus prie baudžiamosios bylos pridėti. Teisėjų kolegijos vertinimu, akivaizdu, kad šioje situacijoje nė vienam iš proceso dalyvių nekilo jokių abejonių, jog prašymai yra susiję su civiliniu ieškiniu ir žalos atlyginimu, tokių abejonių neturėjo kilti ir teismui, o jei kilo, teismas turėjo imtis priemonių toms abejonėms pašalinti, kartu užtikrindamas nukentėjusiųjų teisę į žalos atlyginimą. Tuo tarpu nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismai, formaliai atmesdami prašymus, net nedetalizavo, kokių konkrečiai reikalavimų ieškinys neatitinka.

Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra įtvirtintas aktyvaus teismo vaidmuo vykdant teisingumą. Teismo aktyvus vaidmuo nagrinėjant civilinį ieškinį baudžiamojoje byloje įtvirtintas ir BPK 115 straipsnio 1 dalyje, nustatančioje teismo teisę nesilaikyti ieškinio ribų, jeigu ieškinio dydis neturi įtakos nusikalstamos veikos kvalifikavimui ir bausmės dydžiui. Taigi, anot teisėjų kolegijos, darytina išvada, kad teismas, gavęs nagrinėti baudžiamąją bylą, jos perdavimo nagrinėti teisiama jame posėdyje metu ar teisiamojo posėdžio parengiamojoje dalyje iki įrodymų tyrimo pradžios turi išsiaiškinti, ar byloje pareikštas civilinis ieškinys, kam jis pareikštas, kokie reikalavimai, ar civilinis ieškinys atitinka bent minimalius reikalavimus, taikomus jo formai, turiniui ir pan. Teismas, baudžiamojoje byloje nustatęs tam tikrų civilinio ieškinio trūkumų, turi įstatymų nustatyta tvarka spręsti klausimą dėl jų pašalinimo (CPK 115 straipsnio 2 dalis).

Atsižvelgdama į nurodytas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatavo, kad šioje byloje esantys formalūs civilinio ieškinio turinio trūkumai neleidžia konstatuoti, jog civilinis ieškinys dėl paminklinio akmens pastatymo išlaidų pareikštas netinkamai. Teismų praktikoje tokie civilinio ieškinio turinio pažeidimai paprastai nelaikomi esminiais pažeidimais, kurie suvaržo asmens teises ar sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį, su sąlyga, jei teisme civilinis ieškinys buvo išnagrinėtas ir kaltinamojo ar civilinio atsakovo teisės buvo užtikrintos.

Taigi kasacinis teismas sprendė, kad apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismas, neišnagrinėdamas civilinio ieškinio dėl paminklinio akmens pastatymo išlaidų, pažeidė BPK 109 straipsnio ir 115 straipsnio 1 dalies nuostatas, o apeliacinės instancijos teismas, atmesdamas nukentėjusiųjų apeliacinius skundus, minėto pažeidimo neištaisė. Dėl to kasacinis teismas nukentėjusiosios atstovo kasacinį skundą tenkino ir priteisė nukentėjusiajai turtinės žalos atlyginimą už paminklinio akmens pastatymą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93-719/2021

III. CIVILINĖS BYLOS

Asmenys

Dėl akcininko teisės į informaciją

Ieškovas (uždarosios akcinės bendrovės akcininkas) prašė teismo įpareigoti atsakovę (uždarąją akcinę bendrovę (toliau – bendrovė) pateikti už tam tikrą laikotarpį apie bendrovę informaciją – akcininkų susirinkimų protokolus, banko sąskaitos išrašą, informaciją apie debitorinį ir kreditorinį ieškovės įsiskolinimą, sudarytas sutartis ir papildomus susitarimus su visais priedais. Ieškovas nurodė, kad jis, kaip bendrovės akcininkas, nuosavybės teise valdantis 35 procentus atsakovės akcijų, kreipėsi į atsakovę su prašymu dėl informacijos apie bendrovę pateikimo. Ieškovas bendrovei pateiktame prašyme nurodė, kad informacijos jam reikia atsakovės veiklai, komercinių sandorių pagrįstumui sekti ir rūpintis, kad atsakovės turtas nebūtų perleidžiamas ir atitinkamai nebūtų pažeisti ieškovo, kaip mažumos akcininko, interesai. Atsakovė ieškovi prašomos informacijos apie bendrovę nesuteikė. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino ieškinį. Kasaciniame teisme ginčas kilo dėl šios informacijos už tam tikrą laikotarpį apie bendrovę pateikimo: bendrovės banko sąskaitos išrašo, debitorinio ir kreditorinio ieškovės įsiskolinimo, bendrovės sudarytų sutarčių ir papildomų susitarimų su visais priedais (kasaciniu skundu atsakovė neginčija jai tenkančios pareigos pateikti susipažinti ieškovo prašomus akcininkų susirinkimų protokolus).

Kasacinis teismas nurodė, kad nuo 2017 m. lapkričio 29 d. galioja Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABI) 18 straipsnio nauja redakcija, pagal kurią akcininko teisė į informaciją nepriklauso nuo akcininko turimų akcijų skaičiaus bendrovėje (2017 m. lapkričio 21 d. įstatymas Nr. XIII-784). Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors pagal nuo 2017 m. lapkričio 29 d. galiojančią ABI 18 straipsnio naują redakciją akcininko teisė į informaciją nepriklauso nuo akcininko turimų akcijų skaičiaus bendrovėje, ji skirtingai nuo ankstesnės šio straipsnio redakcijos nenustato akcininko teisės susipažinti su visa bendrovės informacija ir (ar) dokumentais. Tokią neribotos apimties teisę į informaciją akcininkams gali suteikti nebent bendrovės įstatai.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad įstatymų leidėjas ABI 18 straipsnio 1 dalyje įtvirtino akcininko teisę į trejopo pobūdžio informaciją. Šios informacijos pobūdis lemia tiek akcininko teisės į informaciją apimtį, tiek ir bendrovės elgsenos informacijos atskleidimo akcininkui procese ribas. Visų pirma, akcininkas turi teisę į bendro pobūdžio įstatyme konkrečiai įvardytą informaciją, t. y. bendrovės įstatų, metinių ir tarpinių finansinių ataskaitų rinkinių, bendrovės metinių ir tarpinių pranešimų, auditoriaus išvadų ir finansinių ataskaitų audito ataskaitų, visuotinių akcininkų susirinkimų protokolų ar kitų dokumentų, kuriais įforminti visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimai, stebėtojų tarybos pasiūlymų ar atsiliepimų visuotiniams akcininkų susirinkimams, akcininkų sąrašų, stebėtojų tarybos ir valdybos narių sąrašų, kitų bendrovės dokumentų, kurie turi būti vieši pagal įstatymus, dokumentų kopijas. Šią bendro pobūdžio informaciją įstatymas nustato kaip minimalią, kuri bendrovės akcininkui būtina, siekiant apsaugoti savo kaip akcininko pagrindines teises, spręsti dėl investavimo į akcijas, jų pardavimo tikslingumo, palyginimo su investicijomis į kitų bendrovių akcijas. Ji iš principo neturėtų būti priskirtina bendrovės komercinei (gamybinei) paslapčiai ar konfidencialiai informacijai, todėl bendrovė neturėtų atsisakyti ją suteikti akcininkui. Antra, akcininkas turi teisę į kitą bendrovės įstatuose nurodytą informaciją ir dokumentus. Šiuo atveju akcininkai, tvirtindami bendrovės įstatus, turi teisę laisvai apsispręsti, kokia informacija, be nurodytosios įstatyme, bus prieinama akcininkams. Tačiau bet kuriuo atveju įstatuose negali būti susiaurintas įstatyme nustatytos informacijos sąrašas. Trečia, informacija ir dokumentai akcininkui būtini vykdant kituose teisės aktuose nustatytus reikalavimus. Pastaroji informacija apima ir informaciją, ir dokumentus, susijusius su bendrovės komercine (gamybine) paslaptimi ir konfidencialia informacija. Kasacinis teismas konstatavo, kad akcininko teisė gauti šio pobūdžio informaciją yra grindžiama kituose teisės aktuose nustatytų reikalavimų vykdymu. Tai

reiškia, kad akcininkas, siekdamas gauti iš bendrovės šio pobūdžio informaciją, turėtų pagrįsti, kokiems teisės aktų reikalavimams vykdyti informacija yra reikalinga.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors įstatymas suteikia teisę bendrovei atsisakyti sudaryti akcininkui galimybę susipažinti ir (ar) pateikti dokumentų, susijusių su bendrovės komercine (gamybine) paslaptimi, konfidencialia informacija, kopijas, vis dėlto ši bendrovės teisė nėra absoliuti. Todėl bendrovės, atsisakydamos tenkinti tokį akcininko prašymą, savo atsisakymą turi pagrįsti konkrečiais argumentais. Tuo atveju, kai bendrovės informacija akcininkui būtina kituose teisės aktuose nustatytiems reikalavimams įgyvendinti, bendrovė tokios teisės neturi.

Kasacinis teismas išaiškino, kad bendrovei visų pirma tenka pareiga įrodyti, kad informacija ir (ar) dokumentai, kurią akcininkas reikalauja atskleisti, yra susiję su jos komercine (gamybine) paslaptimi ar konfidencialia informacija. Teismas, sprenddamas akcininko ir bendrovės ginčą dėl informacijos suteikimo, kiekvienu konkrečiu atveju turėtų įvertinti ir nustatyti, ar pagrįstai informacija yra priskirtina komercinei (gamybinei) paslapčiai ar konfidencialiai informacijai. Vien informacijos priskyrimas bendrovės komercinei paslapčiai ar konfidencialiai informacijai savaime nereiškia, jog atitinkamai informacijai, kiek tai susiję, *inter alia* (be kita ko), su informacijos atskleidimu akcininkui, savaime tampa taikytinas komercinėms paslaptims ar konfidencialiai informacijai taikytinas teisinis režimas – informacija turi atitikti atitinkamus komerciškai vertingos informacijos rūšies formaliuosius požymius. Be to, bendrovė turėtų pagrįsti, kad toks informacijos ir (ar) dokumentų kopijų pateikimas akcininkui darytų žalą bendrovei ar kitaip pažeistų bendrovės teisėtus interesus.

Kasacinis teismas nurodė, kad šioje byloje nustatytos šios ginčiui išspręsti reikšmingos aplinkybės: ginčas dėl akcininko teisės į informaciją kilo uždarojoje akcinėje bendrovėje, kurioje yra tik du akcininkai (ieškovas, kuriam priklauso 35 procentai atsakovės akcijų, ir kitas akcininkas, kuriam priklauso 65 procentai atsakovės akcijų); ieškovas buvo atsakovės valdybos nariu (pirmininku), tačiau vėliau pašalintas ne tik iš atsakovės valdybos pirmininko pareigų, bet ir apskritai iš atsakovės valdybos; atsakovės valdyba priėmė sprendimą bendrovės komercine (gamybine) paslaptimi ir konfidencialia informacija laikyti visus duomenis apie visą bendrovės finansinę veiklą, bendrovės disponuojamas lėšas bankų sąskaitose, bendrovės paimtas ir išduotas paskolas, išskyrus informaciją, kuri turi būti vieša pagal įstatymus. Bendrovė savo įstatais nėra išplėtusi akcininkui teiktinos informacijos ir (ar) dokumentų sąrašo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad ieškovas savo kaip akcininko teisę į informaciją grindžia akcininko teisės dalyvauti valdant bendrovę įgyvendinimu. Kasacinio teismo vertinimu, interpretavimas, kad ABĮ 18 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta sąvoka „teisės aktų reikalavimų vykdymas“ apima ir akcininko interesą bei poreikį gauti informaciją iš bendrovės tuo tikslu, kad akcininkas galėtų įgyvendinti savo teisę valdant bendrovę, reikštų plačios apimties akcininko teisę į visą bendrovės informaciją. Toks platus ABĮ 18 straipsnio 1 dalies nuostatų turinys, *expressis verbis* (aiškiais žodžiais, tiesiogiai), kaip galima spręsti iš ABĮ 18 straipsnio naujos redakcijos projekto parengiamųjų dokumentų, nebuvo įstatymų leidėjo tiesioginis tikslas. Kita vertus, akivaizdu ir tai, kad įstatymų leidėjo ABĮ 18 straipsnio 1 dalyje vartojama sąvoka „teisės aktų reikalavimų vykdymas“ apėmė ir tokias situacijas, kai akcininkas turi teisę gauti informaciją, siekdamas įgyvendinti tam tikrus priimtus sprendimus, pvz., sprendimą dėl verslo koncentracijos, sprendimą laikytis tarptautinių apskaitos standartų. Tokiu būdu, kasacinio teismo vertinimu, teisės aktų reikalavimų vykdymas apima ir akcininko interesą bei poreikį gauti informaciją ir savo, kaip akcininko, teisės dalyvauti valdant bendrovę įgyvendinimo tikslais. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad teisės į informaciją užtikrinimas ypač aktualus tokioje situacijoje, kaip susiklostė šioje byloje, kai teisę į informaciją siekia įgyvendinti vienas iš dviejų bendrovės akcininkų, turintis akcijų, kurios sudaro 35 procentus atsakovės akcijų, ir kuris, pašalintas iš valdybos, prarado galimybę susipažinti su atsakovės informacija, tuo tarpu kita bendrovės akcininkė, valdanti kontrolinę atsakovės akcijų dalį, tokią teisę įgyvendina dalyvaudama bendrovės valdyboje (būdama atsakovės valdybos nare). Kasacinis teismas pažymėjo, kad, kaip nustatė bylą nagrinėję teismai, o atsakovė kasaciniu skundu to neginčija, atsakovė neįrodė, jog informacijos atskleidimas akcininkui pažeistų bendrovės teisėtus interesus ar darytų jai žalą. Kasacinis teismas sprendė, kad tokioje

situacijoje akcininko teisės į informaciją užtikrinimas atitinka akcininko bei bendrovės interesų pusiausvyrą ir leidžia pasiekti įstatymo leidėjo ABĮ 18 straipsnio pakeitimu nurodytus tikslus – užtikrinti smulkiųjų investuotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugos lygį bendrovėse, sudaryti sąlygas aktyvesniam dalyvavimui valdant bendroves, taip pat stiprinti ir skatinti skaidrią bendrovių valdyseną.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus galioti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-133-1075/2021

Daiktinė teisė

Dėl daikto atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės galimybės, kai atidalijimo objektas perleistas trečiųjų asmenų nuosavybėn, ir tokių šalių susiklosčiusių faktinių santykių teisinio kvalifikavimo

Ieškovė prašė teismo atidalyti jai priklausančias transporto priemonės (automobilio Volkswagen Sharan) dalis iš bendrosios dalinės nuosavybės, priteisiant atsakovei (bendraturtei) ginčo automobilį natūra, o ieškovei iš atsakovės – kompensaciją. Ieškovė nurodė, kad mirus ieškovės tėvui ir atsakovės vyrui, ieškovė paveldėjo 3/8 nurodytos transporto priemonės dalis, o kitos 5/8 šio daikto dalys nuosavybės teisės liudijimo ir paveldėjimo teisės pagal įstatymą liudijimo pagrindu priklauso nuosavybės teise atsakovei. Ieškovei teisme pareiškus reikalavimą dėl šio turto atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės paaiškėjo, kad atsakovė pirkimo–pardavimo sutartimi ginčo transporto priemonę perleido trečiajam asmeniui. Pirmosios instancijos teismas atmetė ieškinį, o apeliacinės instancijos teismas sprendė priešingai – tenkino ieškinį.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad ginčo atveju automobilis yra parduotas, o ieškovė pirkimo–pardavimo sutarties neginčijo. *Ex officio* teismas niekinio sandorio ar akto teisinės pasekmės taiko tik tuomet, kai nagrinėjant bylą pagrindas pripažinti sandorį ar aktą niekiniu yra akivaizdus. Kasacinio teismo vertinimu, bylą išnagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai darė pagrįstą išvadą, kad automobilio pirkimo–pardavimo sutartis nėra akivaizdžiai negaliojanti. Todėl teismai neturėjo pareigos *ex officio* pasisakyti dėl jos galiojimo.

Kasacinis teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo ir atsakovės kasacinio skundo argumentais, kad atidalijimas iš bendrosios nuosavybės galimas tik nuosavybės teisės objektui išlikus kaip bendrajai dalinei bendraturčių nuosavybei, t. y. atidalyti galima tik tą daiktą, kuris šalims priklauso bendrosios dalinės nuosavybės teise. Kasacinis teismas konstatavo, kad, esant galiojančiai pirkimo–pardavimo sutarčiai, kuria vienas įpėdinių bendrąja daline nuosavybės teise įpėdiniams priklausančią paveldėtą daiktą perleido kito asmens nuosavybėn, kitas įpėdinis negali savo pažeistų teisių ginti remdamasis CK 4.80 straipsnyje įtvirtintu teisių gynimo būdu, reikalaujamas atidalyti turtą iš bendrosios dalinės nuosavybės, įskaitant ir reikalavimą gauti kompensaciją pinigais. Tokiu atveju nėra išlikusio įpėdinių bendrosios dalinės nuosavybės teisės objekto, kuris atitektų nuosavybėn buvusiam bendraturčiui, iš kurio priteisiama pinigine kompensacija kitam bendrosios dalinės nuosavybės teisės dalyviui.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad tikrasis ieškovės pareikšto ieškinio tikslas, t. y. tai, kokio materialiojo teisinio rezultato ji siekia, yra gauti kompensaciją už atsakovės atliktus neteisėtus veiksmus – automobilio pardavimą be ieškovės žinios ir sutikimo. Abiejų instancijų teismai sprendimuose nustatė esmines aplinkybes, kurios sudarė ieškinio bei atsiliepimo į ieškinį faktinį pagrindą, kad turto paveldėjimo pagrindu ieškovė tapo ginčo automobilio bendraturte, automobilis yra parduotas, jis parduotas be ieškovės, kaip daikto bendraturtės, sutikimo, taip pat kad atsakovė pripažįsta transporto priemonės pardavimo be bendraturtės sutikimo faktą. Tokiu atveju teismai, atsižvelgdami į ieškovės suformuluotą faktinį ieškinio pagrindą bei kvalifikuodami šalių teisinius santykius, nustatė pirmiau nurodytas faktines bylos aplinkybes, turėjo spręsti, ar yra pagrindas atsakovei taikyti civilinę deliktinę atsakomybę ir priteisti iš jos ieškovei žalos atlyginimą, atitinkantį be bendraturčio sutikimo perleistos transporto priemonės dalies vertę. Kasacinis teismas konstatavo,

kad perleisdama kito asmens nuosavybėn bendrą turtą nesant bendraturtės susitarimo dėl tokio sandorio sudarymo, atsakovė atliko įstatymo draudžiamus, neteisėtus veiksmus, kuriais padarė ieškovei žalos – ši neteko turto. Kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad akivaizdu, jog egzistuoja priežastinis ryšys tarp nurodytų atsakovės atliktų neteisėtų veiksmų ir ieškovei padarytos žalos, nes, atsakovei nesudarius automobilio pirkimo–pardavimo sutarties, ieškove nebūtų praradusi turėtos nuosavybės teisės į turtą. Kasacinis teismas sprendė, kad ieškove turi teisę į nuostolių atlyginimą netekus turto dėl neteisėtų kitos bendraturtės (atsakovės) veiksmų.

Pasisakydamas dėl ieškovės patirtų nuostolių dydžio, kasacinis teismas nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas, nustatydamas automobilio vertę, vertino abiejų šalių pateiktus įrodymus, todėl sutiko su šio teismo padaryta išvada, kad ieškovės pozicija dėl to, jog transporto priemonės vertė buvo 1574,75 Eur, yra pagrįsta rašytiniais įrodymais, kurie nėra nuginčyti atsakovės pateiktais įrodymais. Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsakovės pateiktos automobilio remonto darbų, kuriuos reikėtų atlikti, sąmatos nepatvirtina, jog šie darbai buvo atlikti. Kasacinis teismas nesutiko su atsakovės argumentu, kad, neatlikus sąmatoje nurodytų darbų, ginčo automobilis iš esmės buvo bevertis. Kasacinio teismo vertinimu, šis įrodymas neįrodo realios automobilio vertės, jis turi būti vertinamas visų įrodymų kontekste. Atsakovės nurodytos automobilio vertės (100 Eur) taip pat tiesiogiai neįrodo į bylą pateikta automobilio pirkimo–pardavimo sutartis. Sutiktina su kasacinio skundo argumentu, kad automobilio trūkumų nurodymas yra svarbiausias pirkėjo ir pardavėjo santykiuose, tačiau jų nenurodžius atsakovė negali tikėtis ir to, kad santykiuose su kitais asmenimis (ne pirkimo–pardavimo sutarties šalimis) sutartimi pagrįstai žemą parduodamo automobilio vertę. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad nurodoma sutartyje daikto pardavimo kaina ne visada yra lygi jo vertei.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas pakeitė apeliacinės instancijos teismo nutartį, panaikindamas nutarties dalį, kuria atidalytos ieškovei priklausančios transporto priemonės dalys ir šis turtas priteistas natūra atsakovei, ir ieškinį patenkino priteisdamas ieškovei žalos atlyginimą, o kitą nutarties dalį, kuria ieškovei iš atsakovės priteista kompensacija, paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-135-381/2021

Dėl gamybos, pramonės paskirties pastato butų ir kitų patalpų savininkų bendrijos kompetencijos ir teisės priimti sprendimą dėl pastato administravimo ir jo privalomumo šio pastato kitų patalpų savininkams, kurie nėra bendrijos nariais

Ieškovės (ginčo gamybos, pramonės paskirties pastato kitų patalpų savininkės) prašė pripažinti negaliojančiomis atsakovų – ginčo pastato butų ir kitų patalpų savininkų bendrijos (toliau – bendrija) ir šio pastato bendrojo naudojimo objektų administratoriaus – sutartį dėl pastato administravimo bei jų susitarimus, kuriais išplėstas asmenų, kuriems teikiamos administravimo paslaugos, ratas, įtraukiant ieškoves, kurios nėra šios bendrijos narės. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė ieškinį.

Kasacinio teismo vertinimu, Lietuvos Respublikos daugiabučių gyvenamųjų namų ir kitos paskirties pastatų savininkų bendrijų įstatymo (toliau – DGNKPPSBĮ) normų sisteminis aiškinimas teikia pagrindą padaryti išvadą, kad šis įstatymas tiesiogiai reglamentuoja ne tik daugiabučių gyvenamųjų namų, bet ir jame apibrėžtos kitos paskirties pastatų savininkų bendrijų, kaip tokių pastatų valdymo formos, įsteigimą. Bendrosios nuosavybės teisė indikuoja tam tikrus nuosavybės teisės įgyvendinimo ribojimus, sukeliama kitų to paties nuosavybės objekto savininkų (bendraturčių). Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad DGNKPPSBĮ vartojamos sąvokos „kitos paskirties pastatas“ apibrėžtis pateikta šio įstatymo 2 straipsnio 10 dalyje, kurioje nustatyta, kad kitos paskirties pastatas – asmeninio naudojimo rekreacinės (poilsio), kūrybos (kūrybinės dirbtuvės) ar ūkinės (garažų ir kt.) paskirties pastatas, kuris bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso trims ir daugiau butų ir kitų patalpų savininkų, taip pat vienbučiai ir dviejų butų gyvenamieji namai, susieti bendrojo naudojimo žemės sklypu ir (ar) vietiniais inžineriniais tinklais. Šios bylos aplinkybių kontekste kasacinis teismas, atsižvelgdamas į aktualioje DGNKPPSBĮ 2 straipsnio

10 dalies nuostatoje įtvirtintą teisinį reglamentavimą, į tai, kad joje nėra *expressis verbis* nurodyti gamybos ir pramonės paskirties pastatai, į faktinius bylos duomenis apie ginčo pastatą, jo naudojimo paskirtį, naudojimo pobūdį ir faktinį patalpų naudojimą, aiškindamas DGNKPPSBI 2 straipsnio 10 dalį, nusprendė, kad ginčo gamybos, pramonės paskirties pastatas nepatenka į šioje teisės normoje apibrėžtą kitos paskirties pastato sąvoką. Dėl to kasacinis teismas pripažino pagrįstais kasacinio skundo argumentus, kad byla nagrinėję teismai ginčo pastatą netinkamai kvalifikavo kaip patenkantį į DGNKPPSBI normų reguliavimo sritį.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad šioje byloje nustatyta, jog nors ginčo pastatas yra gamybos, pramonės paskirties, jame yra 10 gyvenamųjų patalpų (butų). Taigi nustatyta, kad, priklausomai nuo gyvenamųjų patalpų lokalizacijos pastate, tam tikra ginčo pastato dalis ar jo dalys pagal faktinį naudojimą ir išviešintą gyvenamųjų patalpų paskirtį faktiškai yra gyvenamosios paskirties. Patalpų savininkų teisių jungtis į bendriją įgyvendinimo prasme ši pastato dalis (dalys) galėtų būti vertinama kaip savarankiškas statinys. DGNKPPSBI 4 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad viename pastate draudžiama steigti daugiau kaip vieną bendriją, išskyrus atvejus, kai pastato dalis turi atskirus inžinerinių tinklų įvadus ir autonomines inžinerines sistemas. Šioje teisės normoje atskirų inžinerinių tinklų įvadų ir autonominių inžinerinių sistemų buvimas nurodytas kaip sąlyga, sudaranti prielaidą viename pastate steigti daugiau nei vieną bendriją. Atskirų inžinerinių tinklų įvadų ir autonominių inžinerinių sistemų buvimas taip pat vertintinas kaip sąlyga, sudaranti prielaidą bendriją pastate steigti ne viso jo mastu, bet tik toje pastato dalyje, kuri turi atskirus inžinerinių tinklų įvadus ir autonomines inžinerines sistemas. Bendrijos steigimas viso pastato mastu ar tik jo autonomiškoje dalyje, turinčioje atskirus inžinerinių tinklų įvadus ir autonomines inžinerines sistemas, lemia bendrijos kompetencijos ribas, bendrojo naudojimo objektų aprašą.

Remdamasis nurodytais argumentais bei atsižvelgdamas į tai, kad byla nagrinėję teismai, netinkamai kvalifikavę ginčo pastatą, netyrė ir nenustatė faktinių aplinkybių dėl autonomiškų ginčo pastato dalių egzistavimo ir šia prasme bendrijos kompetencijos bei teisės sudaryti ginčijamas sutartis bei susitarimų dalis dėl ieškovių, kurios nėra bendrijos narės, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ir perdavė byla iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-121-701/2021

Sutarčių teisė

Dėl sutarties, turinčios preliminariosios ir pagrindinės sutarties bruožų, teisinio kvalifikavimo

Ieškovė teismui nurodė du alternatyvius reikalavimus: įpareigoti atsakovę įvykdyti akcijų pirkimo–pardavimo sutartį ir preliminariąją akcijų pirkimo–pardavimo sutartį natūra, t. y. įpareigoti atsakovę perleisti ieškovei nuosavybės teisę į atsakovės (bendrovės) 30 procentų akcijų už 1 Eur kainą bei nustatyti atsakovei baudą už kiekvieną dieną, jei ši nevykdytų nurodyto įpareigojimo, arba pripažinti preliminariosios sutarties dalį dėl 30 procentų akcijų įsigijimo pagrindine akcijų pirkimo–pardavimo sutartimi. Ieškovė nurodė, kad šalys sudarė preliminariąją akcijų pirkimo–pardavimo sutartį, kuria šalys struktūrizavo bendrovės akcijų įsigijimą, atitinkamai išskirstydamos esamų ir būsimų bendrovės akcijų perleidimą į etapus. Vykdydamos preliminariąją akcijų pirkimo–pardavimo sutartį, šalys sudarė 70 procentų akcijų pirkimo–pardavimo sutartį. Šioje akcijų pirkimo–pardavimo sutartyje šalys įsipareigojo ir toliau vykdyti preliminariąją akcijų pirkimo–pardavimo sutartimi prisiimtus įsipareigojimus. Ieškovės teigimu, šalys susitarė, kad atsakovė bet kokių atveju privalo parduoti ieškovei likusius 30 procentų akcijų, tik šių akcijų kaina priklausys nuo nustatytų sąlygų (ne)įvykdymo. Kadangi per preliminariniojoje sutartyje sutartus terminus atsakovė neįvykdė prisiimtų įsipareigojimų – negavo reikiamų leidimų įgyvendinti ieškovės projektą žemės sklype, tai atsakovė turi pareigą ieškovei parduoti 30 procentų akcijų už 1 Eur kainą, kaip tai nustatyta preliminariniojoje sutartyje. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė,

kad preliminariosios akcijų pirkimo–pardavimo sutarties dalis dėl likusių 30 procentų akcijų perleidimo pripažintina pagrindine akcijų pirkimo–pardavimo sutartimi.

Kasacinis teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo vertinimu, kad sutartys, kurias šalys preliminariaja akcijų pirkimo–pardavimo sutartimi susitarė sudaryti ateityje, buvo vieno sūto sandorio (įsigyti visas atsakovės akcijas po to, kai jos bus išleistos ir bendrovė bus įgijusi nuosavybės teisę žemės sklypą, kuriame ieškovė planavo statyti ne mažesnio nei sūto ploto darželį ir (ar) pradinę mokyklą) įgyvendinimo etapai ir sudarė vientisą sistemą, kai sutartiniai santykiai dėl savo kompleksinio pobūdžio įforminami dalimis.

Šioje byloje nustatyta, kad preliminariosios akcijų pirkimo–pardavimo sutarties pasirašymo dieną atsakovė buvo 10 000 vnt. akcijų, kurios sudarė 100 procentų bendrovės akcijų, savininkė. Kasacinis teismas pažymėjo, kad preliminariosios akcijų pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo metu nebuvo objekto (640 000 vnt. akcijų), dėl kurio pirkimo ir pardavimo ateityje sudarant atskiras akcijų pirkimo–pardavimo sutartis šalys susitarė. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas darė išvadą, kad byloje teismai nepagrįstai sprendė, kad preliminariosios akcijų pirkimo–pardavimo sutarties dalis dėl 30 procentų akcijų perleidimo ieškovei pripažintina pagrindine akcijų pirkimo–pardavimo sutartimi.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad šalių sudaryta preliminarioji akcijų pirkimo–pardavimo sutartis turi tiek preliminariajai sutarčiai (sutarties sąlygos, kuriose nurodyti organizaciniai veiksmai ir pagal kurias sutarties objektas yra pagrindinės sutarties dėl 70 procentų akcijų pirkimo ir pardavimo sudarymas), tiek pagrindinei sutarčiai (sutarties sąlygos, kuriomis nustatyta prievolė vykdyti sutartį natūra, t. y. kuriomis atsakovė įsipareigojo parduoti ieškovei likusias 30 procentų akcijų būdingų bruožų. Kasacinio teismo vertinimu, nors, pagal šalių susitarimą, po pirmojo preliminariosios akcijų pirkimo–pardavimo sutarties vykdymo etapo, t. y. po to, kai ieškovė nupirks iš atsakovės 70 procentų akcijų, likusių dviejų akcijų pirkimo–pardavimo sutarčių sudarymas ir jų kaina buvo susieti su atsakovės veiksmis, nuo kurių (ne)atlikimo priklausė, ar žemės sklype ieškovė turės teisę statyti tam tikro dydžio darželį ir (ar) pradinę mokyklą, preliminariaja akcijų pirkimo–pardavimo sutartimi šalys susitarė sutartį dėl 30 procentų akcijų pardavimo ieškovei vykdyti natūra nepriklausomai nuo to, ar atsakovė atliks minėtus veiksmus. Nuo atsakovės veiksmų, nuo kurių priklausė, ar ieškovė turės teisę statyti tam tikro dydžio darželį ir (ar) pradinę mokyklą, (ne)atlikimo priklausė tik kaina, kurią ieškovė įsipareigojo sumokėti atsakovei už 30 procentų akcijų.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad paprastai dėl preliminariojoje sutartyje nustatytos pagrindinės sutarties nesudarymo nukentėjusioji šalis gali ginti tikrumo, o ne lūkesčio interesą apimančius nuostolius, t. y. jos nuostoliai apima dalyvavimo ikisutartiniuose santykiuose ir pasirengimui sudaryti pagrindinę sutartį realiai patirtas išlaidas. Būtent tokie teisiniai šalių lūkesčiai ginami preliminariosios sutarties atveju. Taip apibrėžiamas ir preliminariosios sutarties sukuriamas teisinis tikrumas, nes šalys žino, kad nebus verčiamos sudaryti pagrindinės sutarties (CK 6.165 straipsnio 5 dalis), ir žino galimų nuostolių atlyginimo ribas (CK 6.165 straipsnio 4 dalis). Todėl CK 6.165 straipsnio 5 dalis nustato bendrąją taisyklę, apibrėžiančią preliminariosios sutarties šalių teisėtus lūkesčius ir teisinį tikrumą. Taigi, esminis preliminariosios ir pagrindinės sutarties skiriamasis bruožas – (ne)galėjimas įpareigoti sutartį vykdyti natūra. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad CK 6.156 straipsnyje nustatytas sutarties laisvės principas reiškia ir šalių teisę savo santykius reguliuoti skirtingais būdais. Siekdamos to paties tikslo vienais atvejais šalys gali pasirinkti ikisutartinių–sutartinių santykių schemą, kitais – išimtinai sutartinių. Sutarties laisvės principas aiškintinas ir kaip apimantis šalių teisę sudaryti tiek preliminariąsias sutartis, kurios turi pagrindinės sutarties bruožų, tiek pagrindines sutartis, kurios turi preliminariosios (organizacinės) sutarties bruožų. Remdamasis nurodytais argumentais, šioje byloje kasacinis teismas suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: tuo atveju, kai šalys sudaro sutartį, kuri turi tiek preliminariosios sutarties bruožų (organizacinių), tiek pagrindinės sutarties bruožų, t. y. laisva tarpusavio valia nedviprasmiškai susitaria dėl tokios sutarties dalies, atitinkančios pagrindinės sutarties bruožus, vykdymo natūra, CK 6.165 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas draudimas įpareigoti preliminariają sutartį

vykdyti natūra netaikytinas, nes nepažeidžiami šia taisykle saugomi interesai (šalių teisėti lūkesčiai ir teisinis tikrumas).

Remdamasis nurodytais argumentais bei atsižvelgdamas į tai, kad bylą nagrinėję teismai nepagrįstai tenkino ieškovės reikalavimą dėl preliminariosios akcijų pirkimo–pardavimo sutarties dalies dėl 30 procentų akcijų perleidimo pripažinimo pagrindine akcijų pirkimo–pardavimo sutartimi ir nesprenė dėl ieškinyje pareikšto alternatyvaus reikalavimo – įpareigoti atsakovę įvykdyti preliminariosios akcijų pirkimo–pardavimo sutarties dalį dėl 30 procentų akcijų perleidimo natūra bei reikalavimo įvykdyti sutartį natūra įgyvendinimo užtikrinimo priemonės – baudos skyrimo, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir perdavė bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-124-403/2021

Deliktų teisė

Dėl transporto priemonės valdytojo pareigos atlyginti priverstinai nuvežtos transporto priemonės saugojimo išlaidas, kai jis pavėluotai informuojamas apie priverstinai nuvežtą transporto priemonę

Ieškovė (perėmusi priverstinai nuvežtos transporto priemonės saugotojos teises) prašė teismo priteisti solidariai iš atsakovų automobilio valdytojo ir savininko skolą už transporto priemonės priverstinį nuvežimą ir saugojimą. Automobilis priverstinai buvo nuvežtas atsižvelgiant į tai, kad buvo pažeisti Kelių eismo taisyklių reikalavimai, t. y. atsakovas automobilio valdytojas, būdamas nepilnametis ir neturėdamas teisės vairuoti transporto priemonės, vairavo kitam asmeniui (atsakovui automobilio savininkui) nuosavybės teise priklausantį automobilį. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino. Apeliacinės instancijos teismas sprendė kitaip – ieškovei iš atsakovų priteisė solidariai skolą už laikotarpį nuo transporto priemonės nuvežimo dienos iki automobilio savininko informavimo apie priverstinai nuvežtą transporto priemonę dienos, o likusią ieškovės prašomą skolos dalį priteisė tik iš automobilio savininko.

Kasacinis teismas nurodė, kad solidari transporto priemonės savininko ir valdytojo pareiga atlyginti transporto priemonės priverstinio nuvežimo ir saugojimo išlaidas kyla iš Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo (toliau – SEAKĮ) 20 straipsnio 1 dalyje nustatytos transporto priemonės savininko ar valdytojo pareigos rūpintis transporto priemone ir atsakyti už jam nuosavybės ar kita teise priklausančią transporto priemonę. Transporto priemonės savininko ar valdytojo pareiga rūpintis transporto priemone, be kita ko, apima ir domėjimąsi transporto priemonės buvimo vieta, dėjimą maksimalių pastangų kuo greičiau pasirūpinti transporto priemonės atsiėmimu iš saugojimo vietos. Kaip yra nurodęs kasacinis teismas, transporto priemonės savininkas, ilgą laiką nesidomėdamas sau priklausančio automobilio buvimo vieta, prisiima riziką, be kita ko, dėl galimų šio automobilio saugojimo išlaidų, susidariusių jį priverstinai nuvežus dėl to, kad naudojantis automobiliu buvo padaryta visuomenei pavojinga veikla (Kelių eismo taisyklių 17 punkte nustatytų reikalavimų pažeidimas). Kasacinio teismo vertinimu, tai taikoma ir transporto priemonės valdytojui. Kasacinis teismas sprendė, kad transporto priemonę iš saugojimo aikštelės gali atsiimti transporto priemonės savininkas arba valdytojas, pagrindęs tai, kad turi teisinį pagrindą valdyti transporto priemonę. Tuo atveju, jei transporto priemonės valdytojas negali pagrįsti, kad turi teisinį pagrindą valdyti transporto priemonę, ir dėl to negali atsiimti transporto priemonės, jis turi dėti maksimalias pastangas, kad transporto priemonę atsiimtų transporto priemonės savininkas.

Kasacinis teismas konstatavo, kad pavėluotas transporto priemonės savininko ir valdytojo informavimas apie transporto priemonės priverstinį nuvežimą sudaro pagrindą mažinti priteistiną atlyginti saugojimo išlaidų sumą, priteisiant išlaidų atlyginimą ne nuo transporto priemonės priverstinio nuvežimo momento, o nuo informacijos apie priverstinį transporto priemonės nuvežimą pateikimo transporto priemonės savininkui ar valdytojui. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad automobilio valdytojas ir (ar) jo atstovai pagal įstatymą nebuvo informuoti apie priverstinai nuvežtą transporto priemonę, kaip tai nustato teisinis reguliavimas. Transporto priemonės saugotoja taip pat

neinformavo automobilio valdytojo ir (ar) jo atstovų pagal įstatymą apie saugomą automobilį, vietą, saugojimo įkainius bei pareigą jį atsiimti. Vienintelis įrodymas, patvirtinęs automobilio valdytojo informavimą apie tai, kad transporto priemonė priverstinai nuvežta ir saugoma aikštelėje, buvo ieškovės reikalavimas apmokėti skolą ir pranešimas apie reikalavimo teisių perėmimą. Ieškovės reikalavimas dėl skolos apmokėjimo automobilio valdytojui buvo įteiktas praėjus daugiau nei pusei metų nuo priverstinio transporto priemonės nuvežimo akto priėmimo dienos ir tuo labiau jau po transporto priemonės saugotojos teisių perėmimo. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad automobilio valdytojas Kelių eismo taisyklių pažeidimo ir priverstinio transporto priemonės nuvežimo metu buvo nepilnametis, todėl tokio asmens ir jo atstovų pagal įstatymą informavimas apie priverstinį transporto priemonės nuvežimą ir saugojimo vietą bei taikomus saugojimo įkainius įgyja dar didesnę reikšmę. Be to, turi reikšmės ir tai, kad nei administracinio nusižengimo nutarimu, nei kitu būdu nepilnametis automobilio valdytojas ir jo atstovai pagal įstatymą nebuvo informuoti apie priverstinį transporto priemonės nuvežimą, saugojimo vietą ir taikomus saugojimo įkainius. Atsižvelgdamas į tai, kad ieškovė prašo priteisti išlaidų atlyginimą už tą saugojimo laikotarpį, kuris skaičiuojamas nuo transporto priemonės nuvežimo dienos iki skolos perleidimo dienos, o remiantis pirmiau teismų nustatytomis aplinkybėmis, automobilio valdytojas apie susidariusias saugojimo išlaidas buvo informuotas tik po transporto priemonės saugotojos teisių perėmimo momento, t. y. automobilio valdytojas apie priverstinį transporto priemonės nuvežimą ir saugojimą buvo informuotas vėliau nei ieškiniu nurodoma prašomos priteisti saugojimo išlaidų laikotarpio pabaiga, kasacinis teismas sprendė, kad nėra pagrindo ieškovės reikalaujamos saugojimo išlaidų sumos priteisti iš transporto priemonės valdytojo.

Kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-127-1075/2021

Dėl kreditoriaus teisės reikšti tiesioginį ieškinį nemokaus juridinio asmens vadovui (dalyviui), kai žala padaryta nusikalstamais veiksmais

Ieškovė prašė teismo priteisti iš atsakovo (bankrutavusios bendrovės buvusio vadovo) žalos atlyginimą. Ieškinyje reikalaujama atlyginti žalą, kilusią dėl to, kad atsakovo individuali įmonė nesumokėjo importo mokesčių už importuotus naudotus automobilius; individualios įmonės teises ir pareigas perėmusiai bendrovei, kurios vadovas taip pat buvo atsakovas, iškelta bankroto byla; atsakovas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu baudžiamojame byloje yra pripažintas kaltu padaręs nusikaltimą, nurodytą Lietuvos Respublikos baudžiamojame kodekse 199 straipsnio 1 dalyje (kontrabanda). Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino ieškinį.

Sprenddamas dėl įmonės vadovui baudžiamojame byloje pareikšto ieškinio kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad kreditorius turi teisę reikšti tiesioginį ieškinį juridinio asmens vadovui ar kitam darbuotojui ir tais atvejais, kai mokestinės prievolės negalima išieškoti iš juridinio asmens dėl jo nemokumo. Tokiu atveju tam, kad žalos atlyginimo reikalavimas iš juridinio asmens vadovo ar kito darbuotojo, kuris nėra mokesčių mokėtojas, būtų patenkintas, byloje turi būti nustatyta: vadovo ar kito darbuotojo nusikalstama veika, dėl kurios valstybė patyrė žalą nesumokėtų mokesčių forma; žala, kurią sudaro dėl vadovo ar kito darbuotojo nusikalstamų veiksmų nesumokėta ir iš paties juridinio asmens dėl jo nemokumo negalima išieškoti mokesčių suma; priežastinis ryšys tarp vadovo ar kito darbuotojo veiksmų ir žalos; vadovo ar kito darbuotojo kaltė. Juridinio asmens – mokesčių mokėtojo – vadovo ar kito darbuotojo civilinės atsakomybės sąlygas turi įrodyti mokesčius administruojanti institucija. Juridinio asmens vadovui ar kitam darbuotojui, pripažintam kaltu dėl nusikalstamos veikos padarymo, nekiltų civilinė atsakomybė, jei jis įrodytų, kad mokestinė prievolė nebūtų įvykdyta net ir tuo atveju, jei nebūtų padaryta nusikalstama veika. Baudžiamojame byloje, kurioje atsakovas pripažintas kaltu įvykdęs kontrabandą, nustatyta, kad, siekdamas išvengti faktinę automobilių vertę atitinkančių importo mokesčių mokėjimo, muitinės procedūroms įforminti atsakovas pateikė aiškiai suklastotas sąskaitas, kuriose nurodyta sumažinta prekių kaina, dėl to įmonė išvengė muitinės kontrolės ir importo mokesčių mokėjimo. Teritorinės muitinės kreditorinis reikalavimas dėl mokestinės nepriemokos patvirtintas individualios įmonės

teisių perėmėjos – bendrovės bankroto procese, bendrovė pripažinta bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto. Kasacinis teismas pripažino pagrįsta byla nagrinėjusių teismų išvada, kad nurodytos faktinės aplinkybės sudaro pagrindą tenkinti tiesioginį ieškinį, pareikštą atsakovui kaip mokesstinės prievolės neįvykdžiusio juridinio asmens vadovui ir dalyviui. Baudžiamojoje byloje konstatuoti individualaus delikto sąlygas atitinkantys į konkretų kreditorių – valstybę nukreipti atsakovo neteisėti veiksmai, kuriais siekta išvengti mokesčių sumokėjimo (neteisėti veiksmai); valstybei nesumokėti importo mokesčiai, kurių iš paties juridinio asmens (jo teisių perėmėjo) negalima išieškoti dėl jo nemokumo (žala); mokesčiai nesumokėti dėl atsakovo neteisėtų veiksmų, sąmoningai siekiant išvengti jų mokėjimo (priežastinis ryšys); nuosprendžiu baudžiamojoje byloje konstatuota, kad atsakovas sąmoningai siekė išvengti mokesčių mokėjimo (kaltė).

Kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-126-469/2021

Dėl bendrovės prievolės grąžinti Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas po to, kai buvo nutraukta su bendrove sudaryta paramos sutartis, taip pat bendrovės vadovų atsakomybės ir jos apimties dėl atsiradusios žalos, kai jiems bendrovės kreditorius pareiškia tiesioginį ieškinį atlyginti žalą

Ieškovė (Ūkio ministerijos reikalavimo teisės perėmėja) prašė teismo solidariai priteisti iš atsakovų bendrovės ir jos trijų skirtingais laikotarpiais buvusių vadovų skolą. Ieškovė nurodė, kad atsakovei bendrovei buvo sutartimi suteiktos Europos Sąjungos fondų lėšos projekto (specializuotos autoverslo valdymo sistemos prototipo sukūrimas) įgyvendinimui. Kadangi bendrovė laiku neteikė projekto įgyvendinimo ataskaitų, nebendradarbiavo bei nevykdė prisiimtų įsipareigojimų, tai ūkio ministras įsakymu nutraukė su atsakove sutartį ir įpareigojo ją grąžinti gautas Europos Sąjungos fondų lėšas, taip pat sumokėti palūkanas bei delspinigius, kaip tai nustatyta teisės aktuose. Tačiau atsakovė skolos nepadengė. Pirmosios instancijos teismas ieškinį iš esmės patenkino. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs vieno iš atsakovų – buvusio bendrovės vadovo apeliacinį skundą (kiti atsakovai buvę bendrovės vadovai ir pati bendrovė sprendimo neskundė), panaikino visą pirmosios instancijos teismo sprendimą, t. y. ne tik tą jo dalį, kuria skola buvo priteista iš apelianto, bet ir kitų atsakovų – bendrovės bei dviejų jos buvusių vadovų, ir ieškinį atmetė.

Atsižvelgdamas į teisinį reguliavimą, susijusį su Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų grąžinimu, kasacinis teismas darė išvadą, kad vienas iš galimų projekto vykdytojo prievolės grąžinti neteisėtai išmokėtas ir (arba) panaudotas lėšas atsiradimo pagrindų yra administruojančiosios institucijos priimtas sprendimas – administracinis aktas ar teisės aktų, reglamentuojančių Taisyklėse nurodytų programų ir fondų administravimą, nustatyta tvarka priimtas kitas nustatytos formos dokumentas dėl neteisėtai išmokėtų ir (arba) panaudotų lėšų, taip pat dėl kitų pagal teisės aktus ir (ar) paramos sutartis, ir (ar) tarptautines sutartis reikalaujamų grąžinti lėšų grąžinimo. Projekto vykdytojas, nesutinkantis su sprendimu, jį gali skųsti teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka. Sprendimo pagrindu kylančios prievolės grąžinti lėšas atsiradimo diena yra sprendimo įsigaliojimo diena. Kasacinis teismas sprendė, kad esant nenuginčytam ūkio ministro įsakymui dėl finansavimo sutarties nutraukimo ir lėšų susigrąžinimo, atsakovė bendrovė turi prievolę jį vykdyti, t. y. grąžinti Ūkio ministerijai (ar jos teisių perėmėjams) ES fondų lėšas, sumokėti metines palūkanas ir delspinigius.

Spręsdamas ginčą dėl lėšų priteisimo iš bendrovės ir jos vadovo po to, kai administruojančiosios institucijos sprendimu buvo nutrauktos su bendrove sudarytos projektų administravimo ir finansavimo sutartys, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad bendrovės vadovo civilinė atsakomybė atsiranda tik tada, kai bendrovė pati negali patenkinti kreditorių reikalavimų, t. y. bendrovės vadovo atsakomybė yra subsidiaraus pobūdžio. Taigi, viena iš sąlygų įmonės vadovo subsidiariajai atsakomybei taikyti yra aplinkybė, kad įmonė pati negali patenkinti kreditoriaus reikalavimų ir (ar) atsisakė tokius reikalavimus tenkinti. Kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija, plėtodama ir tikslindama nurodytą kasacinio teismo praktiką pažymėjo, kad bendrovės (juridinio asmens) vadovo civilinė atsakomybė bendrovės kreditoriams, grindžiama

bendraisiais deliktinės atsakomybės pagrindais (CK 6.263 straipsnio 1 dalimi), yra išimtis iš bendrųjų kreditoriaus teisių gynimo taisyklių, todėl ji negali būti aiškinama plačiai. Tokia atsakomybė gali kilti tik nustačius, kad: 1) bendrovės vadovas atliko neteisėtus veiksmus, nukreiptus į konkretaus kreditoriaus teisių pažeidimą (kreditoriaus klaidinimą, apgaulingos informacijos teikimą bendrovei sudarant sutartį su konkrečiu kreditoriumi ar kitus į konkretų kreditorių nukreiptus nesąžiningus veiksmus); 2) būtent dėl tų veiksmų kreditoriui atsirado žala (tokia žala nelaikomas bendro bendrovės nemokumo sukėlimas ar mokumo sumažėjimas, kuris vienodai paveikia tiek konkretų kreditorių, tiek kitus bendrovės kreditorius); 3) bendrovė pati negali patenkinti kreditoriaus reikalavimų. Šiuo požiūriu pažymėtina, kad vien CK 6.245 straipsnio 5 dalyje nurodytos aplinkybės, jog bendrovė atsisako atlyginti kreditoriui nuostolius arba kreditorius per protingą terminą iš bendrovės negavo atsakymo į pareikštą reikalavimą, savaime nesudaro pagrindo konstatuoti bendrovės negalėjimą patenkinti kreditoriaus reikalavimų. Nors bendrovės negalėjimas patenkinti kreditoriaus reikalavimų, kaip būtina jos vadovo civilinės atsakomybės sąlyga, nėra apribota išimtinai formalių bendrovės nemokumo procedūrų pradžios ar konkrečios stadijos, jis turi būti objektyvus ir akivaizdus (patvirtintas įrodymais, pagrindžiančiais bendrovės turtinę padėtį).

Kasacinis teismas konstatavo, kad administruojančios institucijos sprendimo dėl finansavimo sutarties nutraukimo ir lėšų susigrąžinimo pagrindu savaime neatsiranda projekto vykdytojo – juridinio asmens valdymo organų narių prievolė grąžinti neteisėtai išmokėtas ir (arba) panaudotas lėšas, kurios iš juridinio asmens nebuvo išieškotos sprendimo pagrindu. Tokia juridinio asmens valdymo organų narių prievolė, nustačius atitinkamas civilinės atsakomybės sąlygas, gali atsirasti CK 6.263 straipsnio pagrindu, kai valdymo organų narių neteisėti veiksmai nėra bendras pareigos bendrovei CK 2.87 straipsnio 7 dalies pagrindu pažeidimas, o nukreipti į konkretaus kreditoriaus teisių pažeidimą (veiksmų neteisėtumas gali pasireikšti administruojančiosios ar įgyvendinančiosios institucijų klaidinimu, apgaulingos informacijos teikimu sudarant ir vykdant sutartį ar kitais nesąžiningais veiksmais). Jei dėl padarytos žalos atsakingi keli projekto vykdytojo – juridinio asmens valdymo organų nariai, jų, kaip subsidiariųjų bendraskolių su juridiniu asmeniu, tarpusavyje atsakomybė gali būti solidarioji (jei jų bendri veiksmai nulėmė žalos padarymą), bet gali būti ir nesolidarioji (jei kiekvienas iš jų skirtingai prisidėjo prie žalos padarymo).

Kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo, jog šioje byloje CK 2.87 straipsnis nesudaro teisinio pagrindo spręsti dėl atsakovų – bendrovės vadovų civilinės atsakomybės. Apeliacinės instancijos teismas sprendime pagrįstai nurodė, kad tiesioginė bendrovės vadovo atsakomybė individualiam kreditoriui galima tik CK 6.263 straipsnio pagrindu. Tačiau apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai dėl šio straipsnio galimo taikymo ginčo santykiams iš esmės nepasisakė, nurodydamas, kad iš ieškinyje suformuluoto ieškinio pagrindo negalima spręsti, jog ieškovas siekė patenkinti savo reikalavimą būtent šiuo pagrindu. Kasacinis teismas pažymėjo, kad vien ta aplinkybė, jog ieškinyje nesiremiama CK 6.263 straipsniu, kaip ieškinio teisiniu pagrindu, nepaneigia teismo pareigos spręsti dėl byloje nustatytoms aplinkybėms taikytinų teisės normų, nes teismas nagrinėja bylas pagal galiojančią teisę. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimų dalis dėl ieškinio reikalavimų atsakovams – buvusiems bendrovės vadovams ir šią bylos dalį perdavė nagrinėti pirmosios instancijos teismui iš naujo. Taip pat kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį dėl ieškinio reikalavimų atsakovei bendrovei ir dėl šios bylos dalies paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-30-969/2021

Dėl savivaldybės deliktinės civilinės atsakomybės už žalą, padarytą išdavus neteisėtą leidimą kirsti medžius

Ieškovas prašė teismo priteisti solidariai iš atsakovų savivaldybės administracijos ir gretimo žemės sklypo savininko turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą. Ieškovas nurodė, kad atsakovė savivaldybės administracija išdavė šioje byloje kitam atsakovui (gretimo žemės sklypo savininkui)

leidimą kirsti medžius jam priklausančiame sklype. Atsakovams neįsitikinęs, ar visi pažymėti kirsti medžiai yra atsakovo žemės sklypo ribose, buvo nukirsti ir ieškovo žemės sklype esantys brandūs ir sveiki medžiai (du klevai ir trys uosiai). Pirmosios instancijos teismas patenkino iš dalies ieškovo reikalavimus dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo. Apeliacinės instancijos teismas atmetė ieškovo reikalavimus atsakovei savivaldybės administracijai ir reikalavimą dėl neturtinės žalos atlyginimo atsakovui gretimo žemės sklypo savininkui, o reikalavimą atsakovui gretimo žemės sklypo savininkui atlyginti turtinę žalą patenkino iš dalies.

Kasacinis teismas nurodė, kad žalos, atsiradusios dėl savivaldybės neteisėtų veiksmų, atlyginimą reglamentuoja CK 6.271 straipsnis, kuriame įtvirtinta griežtoji valstybės ir savivaldybės civilinė atsakomybė, t. y. atsakomybė be kaltės: dėl valdžios institucijų neteisėtų aktų atsiradusi žala atlyginama nepaisant konkretaus tarnautojo ar kito institucijos darbuotojo kaltės (CK 6.271 straipsnio 1 dalis). Tai reiškia, kad savivaldybės civilinei atsakomybei aptariamam pagrindu kilti turi būti nustatytos trys civilinės atsakomybės sąlygos: neteisėti veiksmai (neveikimas), žala ir priežastinis neteisėtų veiksmų (neveikimo) bei žalos ryšys. Kasacinis teismas sprendė, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo atsakovės savivaldybės administracijos neteisėtus veiksmus išduodant leidimą kirsti medžius. Pirma, pažeista Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. sausio 31 d. įsakymu Nr. D1-87 patvirtinto Saugotinių medžių ir krūmų kirtimo, persodinimo ar kitokio pašalinimo atveju, šių darbų vykdymo ir leidimų šiems darbams išdavimo, medžių ir krūmų vertės atlyginimo tvarkos aprašo 13.5.4 punkte nustatyta pareiga leidimą suderinti su ieškovu – želdynų ir želdinių savininku. Antra, atsakovės darbuotojai, matydami, kad nėra išlikę visi žemės sklypų ribą žymintys riboženkliai, neturėdami tikslų atsakovo žemės sklypo kadastrinių matavimų, turėjo dėti maksimalias pastangas, kad būtų tiksliai nustatyta žemės sklypų riba, t. y. susisiekti su ieškovu ir išsiaiškinti jo poziciją dėl sklypų ribos, pasikviesti specialistus sklypų ribai nustatyti arba pasiūlyti atsakovui atlikti jo žemės sklypo kadastrinius matavimus. Atsakovės darbuotojai to nepadarė ir žemės sklypų ribą nustatė tik vizualiai, todėl pažeidė bendro pobūdžio pareigą elgtis atsargiai ir rūpestingai. Kasacinis teismas konstatavo, kad šioje byloje nustatytos visos atsakovės deliktinės civilinės atsakomybės sąlygos: atsakovės neteisėti veiksmai išduodant leidimą kirsti medžius, ieškovui padaryta žala dėl keturių medžių nukirtimo turint atsakovės išduotą leidimą ir priežastinis ryšis tarp atsakovės neteisėtų veiksmų ir ieškovui padarytos žalos. Nustačius visas atsakovės deliktinės civilinės atsakomybės sąlygas, ji kartu su kitu atsakovu (iškirtusiu medžius) yra atsakinga už ieškovui padarytą turtinę ir neturtinę žalą.

Kasacinis teismas konstatavo, kad ginčo atveju ieškovui padaryta žala nukirtus keturis medžius atsirado dėl atsakovų neteisėtų veiksmų: atsakovė savivaldybės administracija neteisėtai išdavė kitam atsakovui (iškirtusiam medžius) leidimą kirsti medžius, o atsakovas, turėdamas tokį leidimą, juos nukirto. Kiekvieno atsakovo veiksmai buvo būtinoji žalos atsiradimo priežastis, nes, jeigu atsakovė nebūtų išdavusi leidimo kirsti medžius, tai kitas atsakovas nebūtų jų nukirtęs ir žala ieškovui nebūtų padaryta. Todėl yra teisinis pagrindas konstatuoti atsakovų objektyvųjį bendrininkavimą, žalos nedalomumą ir jų solidariąją atsakomybę už ieškovui padarytą žalą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, sumažindamas šiuo teismo sprendimu ieškovui iš atsakovų priteistos neturtinės žalos atlyginimo dydį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-117-969/2021

Konkurencijos teisė

Dėl diskriminavimo didmeninės prekybos elektros energija srityje ir nuostolių atlyginimo

Kasaciniame procese buvo sprendžiama dėl ieškovės UAB „Vilniaus energija“, kaip viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (elektros energijos gamybos termofikaciniu režimu kombinuotojo elektros energijos ir šilumos gamybos ciklo elektrinėse) tiekėjos, atsakovei AB „Lesto“, kurios teises ir pareigas procese perėmė akcinė bendrovė „Energijos skirstymo operatorius“, kaip visuomeniniam elektros energijos tiekėjui, pareikštų ieškinio reikalavimų, kuriais

ieškovė prašė pripažinti, kad ieškovė buvo diskriminuojama balansavimo energijos tiekėjo atžvilgiu ir kitų termofikacinių elektrinių atžvilgiu, bei priteisti iš atsakovės nuostolių atlyginimą. Ieškovė ieškinyje nurodė, kad atsakovė, kaip visuomeninė tiekėja, įsigydama elektros energiją pagal dvišales sutartis su termofikacinėmis elektrinėmis 2014–2015 metų laikotarpiu, taip pat pagal 2013 ir 2014 metais su AB „Lietuvos energijos gamyba“ sudarytas balansavimo paslaugos teikimo sutartis, piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi, diskriminuodama ieškovę kitų termofikacinių elektrinių ir balansavimo elektros energijos tiekėjo atžvilgiu. Pirmosios instancijos teismas sprendimu pripažino, kad ieškovė buvo diskriminuojama kitų termofikacinių elektrinių atžvilgiu, ir priteisė ieškovei iš atsakovės nuostolių atlyginimą, tačiau atmetė ieškinio reikalavimą pripažinti, kad ieškovė buvo diskriminuojama balansavimo elektros energijos tiekėjo atžvilgiu, ir priteisti nuostolių atlyginimą. Apeliacinės instancijos teismas skundžiama nutartimi iš dalies pakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimą ir atmetė ieškinio reikalavimus, kuriuos buvo patenkinęs pirmosios instancijos teismas.

Kasacinis teismas, spręsdamas dėl elektros energijos visuomeninio tiekėjo veiklos principų, nurodė, kad visuomeninio tiekėjo veiklai yra būdingas dualumas. Viena vertus, jis yra elektros energijos, kaip prekės, tiekėjas galutiniams vartotojams, kuriems taikomos valstybės reguliuojamos elektros energijos kainos, kita vertus, jis yra elektros energijos rinkos dalyvis, kuris galutiniam vartotojui tiekiamos elektros energijos įsigijimą užsitikrina dalyvaudamas didmeninėje prekyboje elektros energija. Atsižvelgiant į ieškinio pagrindą, atsakovės veiksmų teisėtumas buvo vertinamas jos vykdomos ūkinės veiklos didmeninės prekybos elektros energija srityje pagal Prekybos elektros energija taisyklės. Nors elektros energijos visuomeninio tiekėjo, kaip civilinių teisinių santykių subjekto, ūkinėje komercinėje veikloje dominuoja dispozityvaus reguliavimo metodas, tačiau, įstatymas licencijuojamai visuomeninio tiekimo veiklai gali nustatyti diferencijuotą teisinį reguliavimą. Tokiu diferencijuotu teisiniu reguliavimu gali būti laikomas visuomeninio tiekėjo veiklos reguliavimas viešuosius interesus atitinkančių paslaugų srityje.

Kasacinis teismas sprendė, kad Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. 916 (toliau – VIAP teikimo tvarkos aprašas), 7.2 punkte įtvirtinta viešuosius interesus atitinkanti paslauga, t. y. elektros energijos gamyba termofikaciniu režimu kombinuotojo elektros energijos ir šilumos gamybos ciklo elektrinėse, kai bendrą šilumos ir elektros energijos gamybą galima laikyti efektyvia, savo esme yra laikytina savanoriško pobūdžio paslauga. Šią viešuosius interesus atitinkančią paslaugą galinčios ir pageidaujančios teikti elektrinės pačios pasirinkdavo, ar sutiktų ją teikti esamomis, aiškiai viešai paskelbtomis sąlygomis. Susipažinusios su galiojančiu reglamentavimu ir nusprendusios, kad jas tenkina teisės aktuose įtvirtintos šios paslaugos teikimo ir atlyginimo už ją sąlygos, minėtos elektrinės, laikydamosi Vyriausybės nustatytos tvarkos ir terminų, galėdavo pateikti Energetikos ministerijai paraišką su informacija, reikalinga remtinos elektros energijos gamybos apimčiai nustatyti. Energetikos ministerija gautų paraiškų pagrindu nustatydavo perkamos elektros energijos metines apimtis ir teikdavo Vyriausybei, kad ši nustatytų gamintojus, kuriems būtų pavesta teikti VIAP teikimo tvarkos aprašo 7.2 punkte nustatytas viešuosius interesus atitinkančias paslaugas ir jų remtinos elektros energijos gamybos apimtis.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė, siekdama sureguliuoti VIAP teikimo tvarkos aprašo 7.2 punkte nustatytų viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimą, nuo 2014 m. nustatė tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį visuomeniniam tiekėjui nebuvo įtvirtintos pareigos supirkti maksimalų metinį Vyriausybės nutarimu konkrečiam elektros energijos gamintojui nustatytą remtinos elektros energijos kiekį. Konkretus supirktinas remtinos gamybos apimties elektros energijos kiekis turėjo būti nustatytas dvišalėje visuomeninio tiekėjo ir gamintojo, kuriam pavesta teikti VIAP teikimo tvarkos aprašo 7.2 punkte nustatytą viešuosius interesus atitinkančią paslaugą, elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartyje. Supirktinos elektros energijos kiekį turėjo nustatyti visuomeninis tiekėjas, atsižvelgdamas į *prognozuojamą elektros energijos vartotojų poreikį*, neviršydamas kalendoriniams metams atitinkamam gamintojui nustatytos remtinos elektros energijos gamybos apimties, ir teikti jį

derinti konkrečiam gamintojui. Derindamas iš visuomeninio tiekėjo gautą pasiūlymą, gamintojas turėjo įvertinti numatomą šilumos poreikį ateinančiais kalendoriniais metais ir reikalavimą elektros energijos gamybą termofikaciniu režimu išlaikyti efektyvią. Be to, esant papildomam vartotojų elektros energijos poreikiui, visuomeninis tiekėjas galėjo supirkti didesnę remtiną elektros energijos kiekį, nei nustatyta tarp visuomeninio tiekėjo ir gamintojo sudarytoje elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartyje, jei vartotojų elektros energijos poreikio tenkinimas tokiu būdu būtų ekonomiškai naudingas ir nediskriminuotų kitų gamintojų.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad reikalavimas, jog vartotojų, kuriems taikoma valstybės reguliuojama kaina, elektros energijos poreikiai būtų tenkinami išsigyjant elektros energiją ekonomiškai naudingiausiu būdu, reiškia, kad visuomeninis tiekėjas turėjo pasirinkti tokį didmeninės prekybos elektros energija būdą ir elektros energiją pirkti iš tokių elektros energijos rinkos dalyvių, kad jo sprendimas dėl elektros energijos išsigijimo lemtų mažiausią kainą elektros energijos vartotojams, kuriems taikomos valstybės reguliuojamos kainos. Visuomeninis tiekėjas turėjo diskreciją spręsti dėl trūkstamos elektros energijos išsigijimo būdo (dvišalėmis sutartimis, biržoje) ir (arba) tarpusavyje derinti kelis didmeninės prekybos elektros energija būdus, įvertinęs, kuriuo būdu būtų pasiekta didžiausia ekonominė nauda, t. y. tenkinant vartotojų poreikius trūkstamos elektros energijos kiekis būtų išgytas vartotojams ekonomiškai naudingiausiu būdu, kuris užtikrintų jų intereso už elektros energiją mokėti ekonomiškai pagrįstą ir įmanomai mažiausią kainą apsaugą. Toks ekonominio naudingumo aiškinimas, naudojant mažiausios kainos vartotojams kriterijų, yra pagrįstas teisėtu tikslu – viešuoju interesu (konstitucine vertybe) apsaugoti (ginti) vartotojų teises ir teisėtus interesus (Konstitucijos 46 straipsnio 5 dalis), atitinka bendruosius vartotojų teisių ir interesų apsaugą užtikrinančius elektros energetikos sektoriaus veiklos reguliavimo principus, tarp jų – elektros energijos prieinamumo ir pakankamumo vartotojams už ekonomiškai pagrįstą kainą principą, taip pat yra suderinamas su visuomeninio tiekėjo ir elektros energijos vartoto dvišalių elektros energijos pirkimo–pardavimo santykių esme. Kadangi Vyriausybė 2014–2015 metais neįtvirtino tokio teisinio reglamentavimo, kuriuo skatintų elektros energijos gamybą termofikaciniu režimu kombinuotojo elektros energijos ir šilumos gamybos ciklo elektrinėse, nustatydamą remtiną elektros energijos gamybos apimtį, kurias privalėtų supirkti visuomeninis tiekėjas, todėl atsakovei, vykdydama visuomeninio tiekėjo funkciją, didmeninėje prekyboje elektros energija dalyvavo visų pirma siekdama tinkamai užtikrinti vartotojų, su kuriais ją sieja dvišaliai elektros energijos pirkimo–pardavimo teisiniai santykiai, interesą, kad jų elektros energijos poreikis būtų tenkinamas ekonomiškai naudingiausiu būdu. Visuomeninio tiekėjo, kaip civilinės teisės subjekto, veikloje galiojantis dispozityvus reguliavimo metodas, atsižvelgiant į tuo metu galiojusį teisinį reglamentavimą, leido atsakovei nuspręsti dėl elektros energijos išsigijimo tokiu būdu, kuris lemtų mažiausią kainą galutiniam vartotojui.

Kasacinis teismas nustatė, kad su balansavimo elektros energijos tiekėja AB „Lietuvos energijos gamyba“ sudarytos BET sutartys apėmė ne tik balansavimo paslaugos teikimą, bet ir elektros energijos išsigijimo tarpininkavimą, kurio pagrindu AB „Lietuvos energijos gamyba“ įsipareigojo planuoti valandinius visuomeninio tiekėjo elektros energijos poreikius bei „Nord Pool“ biržoje nupirkti ir visuomeniniam tiekėjui parduoti visą jo poreikiams iš perdavimo tinklo reikalingą likutinės elektros energijos kiekį (t. y. vykdyti elektros energijos išsigijimo tarpininkavimą). Balansavimo elektros energijos srautai atsakovei objektyviai nebuvo (nėra) žinomi, nes tai yra trečiųjų asmenų (balansavimo energijos tiekėjos AB „Lietuvos energijos gamyba“ ir perdavimo tinklų operatorės AB „Litgrid“), nedalyvaujančių šioje civilinėje byloje, komercinė informacija. Todėl byloje buvo sprendžiama dėl visuomeninio tiekėjo veiksmų teisėtumo, kai, tenkinant elektros energijos vartotojų poreikius, elektros energiją buvo nuspręsta išsigyti BET sutarčių pagrindu „Nord Pool“ biržoje, tarpininkaujant AB „Lietuvos energijos gamyba“.

Kasacinis teismas pripažino, jog tai, kad visuomeninis tiekėjas, elektros energijos vartotojų poreikių tenkinimui pasirinko elektros energijos išsigijimą „Nord Pool“ biržoje ir už supirktą elektros energiją sumokėjo mažesnę nei VKEKK nustatyta elektros energijos, pagamintos termofikaciniu režimu kombinuotojo elektros energijos ir šilumos gamybos ciklo elektrinėse, supirkimo kainą, taip pat tai, kad šio didmeninės prekybos elektros energija būdo pasirinkimas lėmė

VIAP lėšų sutaupymą ir kainos elektros energijos vartotojams, kuriems taikomos valstybės reguliuojamos elektros energijos kainos, sumažėjimą, sudarė pagrindą daryti išvadą, jog tokie visuomeninio tiekėjo veiksmai didmeninės prekybos elektros energija srityje negali būti pripažinti neteisėtais ir diskriminuojančiais ieškovės, kuriai pavesta teikti VIAP teikimo tvarkos aprašo 7.2 punkte įtvirtintas viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, atžvilgiu.

Kasacinis teismas, sprenddamas dėl ieškovės diskriminacijos kitų termofikacinių elektrinių atžvilgiu, pripažino, kad apeliacinės instancijos teismo skundžiamoje nutartyje pasirinktas ieškovės ir suminio kitų gamintojų, kuriems 2014–2015 metais buvo pavesta teikti VIAP teikimo tvarkos aprašo 7.2 punkte įtvirtintas viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, rodiklių įvertinimas lyginamuoju aspektu dėl elektros energijos gamybos techninio minimumo režimu (minimalios darbinės galios), atsakovės supirkto bendro elektros energijos kiekio ir kiekio virš techninio minimumo nėra tinkamas, siekiant įvertinti ginčo subjektų padėtį diskriminaciniu aspektu, nes: *pirma*, jį pasirinkdamas apeliacinės instancijos teismas rėmėsi klaidinga prielaida, kad sutartyse su visomis termofikacinėmis elektrinėmis buvo naudojamas tas pats supirkimo kriterijus – techninio minimumo režimu pagamintos remtinos elektros energijos kiekis (minėta, kad Lietuvos apeliacinis teismas dar 2018 m. lapkričio 6 d. nutartyje nustatė, jog su kai kuriomis elektrinėmis buvo sutarta dėl didesnio kiekio 2014 metais supirkimo). Šios klaidingos prielaidos pagrindu teismas nusprendė, kad lyginimui naudotini elektros energijos kiekiai, kuriuos atsakovė pirko iš ginčo termofikacinių elektrinių (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 11 d. nutarties 78 punktas); *antra*, jo pagrindu nėra galimybės nustatyti objektyvių elektros energijos kiekių, kuriuos, nediskriminuodamas tarpusavyje termofikacinių elektrinių, turėjo supirkti visuomeninis tiekėjas, nusprendęs įsigyti didesnius elektros energijos kiekius, nei pagamintus termofikacinėse elektrinėse techninio minimumo režimu.

Kasacinis teismas padarė išvadą, kad kiekvienai termofikacinei elektrinei tenkančios iš jos faktiškai supirkto elektros energijos kiekio dalys neįrodo, jog renkantis, iš kurios elektrinės įsigyti elektros energiją virš dvišalėse sutartyje įtvirtinto techninio minimumo kriterijaus, buvo remiamasi ekonominio naudingumo vartotojams ar kitu objektyviu kriterijumi (visiems vienodos supirkimo proporcijos taikymu ar kt.). Atsakovei to nepadarius, kasacinis teismas pripažino, jog egzistuoja teisinis pagrindas pritarti pirmosios instancijos teismo padarytomis išvadoms dėl diskriminavimo fakto egzistavimo.

Kasacinis teismas sprendė, kad ieškovės nurodomas vienodos proporcijos nuo maksimalių supirktinos gamybos apimties elektros energijos kvotų kriterijaus taikymas nagrinėjamu atveju užtikrintų toje pačioje rinkoje veikiančių subjektų nediskriminavimą ir būtų objektyviai pateisinamas tuo, kad jį taikant būtų atsižvelgta į gamintojo įsipareigojimus pagrįstus numatomus pateikti ir (ar) parduoti toje termofikacinėje elektrinėje pagamintos šilumos energijos kiekius ir galimybę šios šilumos energijos gamybos konkrečioje termofikacinėje elektrinėje metu užtikrinti kogeneraciją, proporcingą šilumos energijos gamybos apimčiai, dėl kurios pagaminimo yra įsipareigojęs konkretus gamintojas.

Kasacinis teismas darė išvadą, kad šioje byloje ieškovės pasiūlytas ir pirmosios instancijos teismo patvirtintas negautų pajamų skaičiavimas, grindžiamas iš ieškovės nesupirkto remtina elektros energijos gamybos apimtimi laikomu elektros energijos kiekiu, kurį atsakovė privalėjo supirkti, jei nebūtų diskriminavusi ieškovės kitų termofikacinių elektrinių atžvilgiu, buvo atliktas remiantis už elektros energiją mokėtina supirkimo kaina, neįvertinus, ar pagal su ieškove sudarytas dvišales elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartis nenustatytas supirkti elektros energijos kiekis buvo realiai pagamintas. Tai galėjo lemti, kad, skaičiuojant negautas pajamas pagal ieškovės pasiūlytą būdą, nebuvo įvertintos negautas pajamas mažinančios lėšos, kurias ieškovė gavo pardavusi pagamintą, tačiau visuomeninio tiekėjo nenumatytą supirkti remtinos elektros energijos dalį Prekybos elektros energija taisyklėse nustatytais būdais ir tvarka (tiek biržos kaina, tiek VIAP lėšos) (VIAP teikimo tvarkos aprašo 12¹.2 punktas). Tai taip pat galėjo lemti, kad į ieškovės pateiktą nuostolių apskaičiavimą galėjo būti įtrauktos sąnaudos, kurių ji realiai nepatyrė, paaiškėjus, kad negamino visuomeninio tiekėjo nenumatytos supirkti remtinos elektros energijos apimties, atsižvelgiant į tai, kad į elektros energijos supirkimo kainą, kuri nagrinėjamu atveju buvo

naudojama nuostolių dydžiui apskaičiuoti, yra įskaičiuotos kintamosios sąnaudos, apimančios gamtinių dujų įsigijimą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas bylos dalį dėl nuostolių dydžio gražino apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, nuroydamas, kad apeliacinės instancijos teismas turėtų į nuostolių skaičiavimo formulę įtraukti ir įvertinti, kiek ieškovės elektros energijos buvo faktiškai pagaminta, siekiant, kad ją supirktų atsakovė; kiek iš ieškovės pagamintos, bet atsakovės nesupirktos elektros energijos buvo parduota rinkoje Prekybos elektros energija taisyklėse nustatytais būdais ir tvarka, kiek gauta VIAP lėšų, jei tokios buvo mokamos. Vertindamas nuostolių dėl faktiškai pagamintos, bet nesupirktos energijos dydį, teismas turėtų atimti ieškovės rinkoje parduotos energijos kainą bei už atitinkamos energijos gamybą gautą VIAP lėšų sumą. Nustačius, kad ieškovė elektros energijos virš techninio minimumo kiekio (ar jo dalies) faktiškai nepagamino, ieškovės nuostolių dydį sudarytų jos pastoviosios sąnaudos už atitinkamą laikotarpį, skirtos ieškovės įsipareigojimų atsakovei vykdymui užtikrinti. Tokiu atveju iš ieškovės negautų pajamų, kurių skaičiavimui naudojama elektros energijos supirkimo kaina, turėtų būti atimtos supirkimo kainos dalį sudarančios kintamosios sąnaudos (gamtinių dujų įsigijimo sąnaudos ir kt.), kurių ieškovė realiai nepatyrė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-108-313/2021

Draudimo teisė

Dėl reikalavimo pripažinti įvykį draudžiamuoju (ne)galėjimo būti savarankišku civilinės bylos nagrinėjimo dalyku ir būtinumo kartu reikšti reikalavimą priteisti draudimo išmoką, dėl sveikatos priežiūros įstaigų civilinės atsakomybės už pacientams padarytą žalą privalomojo draudimo, draudimo išmokos mokėjimo pagrindų

Ieškovė prašė teismo pripažinti ieškinyje nurodytą įvykį draudžiamuoju, tačiau nereikškė reikalavimo dėl draudimo išmokos priteisimo. Ieškinyje nurodyto įvykio metu ieškovės odontologijos klinikos kabinete kilo gaisras, jo metu apdegė ir vėliau nuo sužalojimų mirė pacientė. Ieškovės civilinė atsakomybė atsakovės buvo apdrausta sveikatos priežiūros įstaigų civilinės atsakomybės už pacientams padarytą žalą privalomuoju draudimu, tačiau atsakovė atsisakė išmokėti draudimo išmoką, teigdama, kad įvykis nėra šio draudimo objektas, nes gaisras kilo dėl veiksmų, nesusijusių su medicininių paslaugų teikimu. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuojamoje praktikoje laikosi pozicijos, kad reikalavimas pripažinti įvykį draudžiamuoju negali būti savarankiškas civilinės bylos nagrinėjimo dalykas, jeigu kartu nėra pareiškiamas reikalavimas priteisti draudimo išmoką. Šioje byloje kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija pripažino, kad tam tikrais atvejais ginčas dėl draudimo išmokos dydžio nustatymo, draudimo sutarties tinkamo vykdymo gali būti žymiai sudėtingesnis negu klausimas dėl įvykio pripažinimo draudžiamuoju tiek įrodinėjimo sudėtingumo ir apimties prasme, tiek sąnaudų prasme. Todėl kartais gali susiklostyti situacijos, kai pastangos įrodinėti žalos ir atitinkamai draudimo išmokos dydį gali būti beprasmės, jeigu pats įvykis pripažįstamas nedraudžiamuoju. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad tokiu atveju teismas turi teisę priimti CPK 261 straipsnyje įtvirtintą dalinį sprendimą. Taigi, kai kyla ginčas dėl draudimo išmokos priteisimo, šalims nesutariant tiek dėl įvykio pripažinimo draudžiamuoju, tiek dėl mokėtinos draudimo išmokos dydžio, teismas gali daliniu sprendimu išspręsti ginčo dalį dėl ieškinio pagrindo, t. y. dėl įvykio pripažinimo draudžiamuoju, o vėliau, įsiteisėjus teismo sprendimui dėl šios dalies, spręsti ginčą dėl teisės į draudimo išmoką ir dėl draudimo išmokos dydžio nustatymo. Kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija sprendė, kad nėra objektyvių priežasčių ir būtinybės keisti formuojamą kasacinio teismo praktiką šiuo klausimu (2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-297-403/2019, 2020 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-255-1075/2020). Taisyklė, kad reikalavimas pripažinti įvykį draudžiamuoju negali būti savarankiškas civilinės bylos

nagrinėjimo dalykas, laikytina universalialia ir taikytina visais atvejais, kai pareiškiamas ieškinys dėl įvykio, nepriklausomai nuo to, pagal kokios rūšies draudimo sutartį, pripažinimo draudžiamuoju.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad ginčui aktualios redakcijos Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 25 straipsnyje buvo nustatyta, kad kiekviena sveikatos priežiūros įstaiga, prieš pradėdama teikti sveikatos priežiūros paslaugas, draudžia savo civilinę atsakomybę privalomuoju ir (ar) savanoriškuoju civilinės atsakomybės draudimu turbinei ir neturbinei žalai atlyginti. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tokio draudimo tikslas – sudaryti sąlygas ir prielaidas pacientų patirtos žalos atlyginimui. Atsižvelgdamas į teisinį reguliavimą, kasacinio teismo ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išaiškinimus, kuriuose pasisakyta dėl sveikatos priežiūros paslaugų sampratos ir turinio, kasacinis teismas konstatavo, kad sveikatos priežiūros paslaugų samprata nėra detali, nepateikiama baigtinių ar ganėtinai apibrėžtų jos turinio elementų, o veiksmų vertinimas kaip sveikatos priežiūros paslaugų priklauso nuo galutinio tikslo, kurio siekiama atliekant veiksmus, bet ne nuo paciento lūkesčių (ne)patenkinimo, ne nuo to, koku būdu paslaugos bus teikiamos, ir ne nuo paslaugų kokybės. Šios bylos atveju pacientės atsilaisvinusio dantų tiltelio tvirtinimo procedūros metu buvo atliekami išimto atsilaisvinusio tiltelio dezinfekcijos veiksmai, kurių tikslas buvo panaudoti dezinfekuotas priemones sveikatos priežiūros paslaugoms teikti. Kasacinio teismo nuomone, šie veiksmai, atsižvelgiant į jų tikslą ir esmę, vertintini kaip tiesiogiai susiję su paslaugų teikimu. Be to, jie nėra atskiri, pakankamai savarankiškai tiek savo esme, tiek tikslais, kad nepatektų į sveikatos priežiūros paslaugų turinį. Tai, kad sveikatos priežiūros paslaugos teikimo metu dezinfekcija nebuvo atliekama tinkamai, dezinfekcinio skysčio kokybė, nesant tam būtinybės, buvo tikrinama netinkamu, pavojingu būdu, savaime nepaneigia to, kad šie veiksmai buvo tiesiogiai susiję su sveikatos priežiūros paslaugų teikimu. Paties veiksmo netinkamumas, ydingumas nepaneigia fakto, kad šie veiksmai buvo atliekami teikiant sveikatos priežiūros paslaugas. Kasacinis teismas laikosi pozicijos, kad tiesiogiai su sveikatos priežiūros paslaugų teikimu susiję veiksmai vertintini tikslo suteikti pacientui sveikatos priežiūros paslaugas kontekste kaip visuma veiksmų, neskaidant jų į atskirus procesus.

Pasisakydama dėl Sveikatos priežiūros įstaigų civilinės atsakomybės už pacientams padarytą žalą privalomojo draudimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. V-6 (toliau – Taisyklės) 14.11 punkto, nustatančio, jog nedraudžiamuoju įvykiu yra draudėjo teritorijoje padarytos baudžiamuosiuose įstatymuose nustatytos veikos, dėl kurių atsirado žala, aiškinimo ir taikymo, kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad tokiomis veikomis gali būti pripažįstamos veikos, kurios nėra susijusios su sveikatos priežiūros paslaugų teikimu. Kasacinio teismo vertinimu, šios bylos atveju Taisyklių 14.11 punkte įtvirtinta nedraudžiamojo įvykio nuostata netaikytina.

Kadangi šią bylą nagrinėję teismai, priimdami ieškovės reikalavimą įvykį pripažinti draudžiamuoju ir jį išspręsdami iš esmės, *ex officio* nepatikrino, ar tokio pobūdžio reikalavimas nagrinėtinas teisme, ir tokiu būdu nukrypo nuo formuojamos kasacinio teismo praktikos, kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija panaikino byloje priimtus pirmosios ir apeliacinės instancijos teismo procesinius sprendimus ir bylą perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, kad šis suteiktų ieškovei teisę per teismo nustatytą terminą pašalinti ieškinio trūkumus, t. y. tinkamai suformuluoti ir pareikšti ieškinio reikalavimus ir taip užtikrintų ieškovės teisės į teisminę gynybą tinkamą įgyvendinimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-74-611/2021

Dėl draudiko pareigos supažindinti draudėją su draudimo rūšies taisyklėmis, transporto priemonės draudimo sutarties kvalifikavimo kaip vartojimo sutarties ir jos sąlygų vertinimo sąžiningumo aspektu

Ieškovė (draudėja) prašė teismo iš atsakovės (draudikės) priteisti draudimo išmoką. Ieškovė nurodė, kad, jai būnant Rygoje, buvo pavogtas jos automobilis. Šį automobilį ieškovė buvo apdraudusi pas atsakovę transporto priemonės draudimu (kasko draudimu). Ieškovė kreipėsi į atsakovę dėl draudimo išmokos, tačiau atsakovė atsisakė išmokėti draudimo išmoką, nurodydama,

kad ieškovė nesumontavo papildomos automobilio apsaugos sistemos, nurodytos draudimo sutarties priede, todėl draudimo apsauga nuo vagysčių įvykio dieną negaliojo. Pirmosios instancijos teismas tenkino ieškinį, o apeliacinės instancijos teismas sprendė priešingai – atmetė ieškinį.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad nepakanka tik viešai paskelbti draudimo rūšies taisyklės, bet kuriuo atveju jas būtina įteikti ir draudėjui prieš sudarant draudimo sutartį. Tuo atveju, jeigu draudikas netinkamai įvykdo pareigą supažindinti draudėją su draudimo rūšies taisyklėmis, remiantis CK 6.185 straipsnio 2 dalimi, tokios taisyklės netampa draudimo sutarties dalimi ir nėra privalomos draudėjui. Šią bylą nagrinėję teismai nustatė, kad ieškovei draudimo rūšies taisyklės nebuvo įteiktos. Kasacinis teismas, priešingai nei apeliacinės instancijos teismas, sprendė, jog Transporto priemonių draudimo taisyklių 8.1.12 punkte nurodyta nedraudžiamojo įvykio taisyklė dėl draudiko reikalaujamų apsaugos nuo vagysčių priemonių įrengimo, veikimo ir įjungimo atsakovei neprivaloma.

Šią bylą nagrinėję teismai taip pat nustatė, kad šalių sudaryta draudimo sutartis dėl automobilio kasko draudimo yra vartojimo sutartis. Kasacinis teismas nurodė, kad CK 6.228⁴ straipsnio 7 dalyje (kuria perkeliama 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos Direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (toliau – Direktyva 93/13/EEB) 4 straipsnio 2 dalis) įtvirtintas sąžiningumo kontrolės taikymo ribojimas, nustatant, kad vartojimo sutarties dalyką apibūdinančios sąlygos, taip pat su parduotos prekės ar suteiktos paslaugos ir jų kainos atitikimu susijusios sąlygos neturi būti vertinamos nesąžiningumo požiūriu, jeigu jos išreikštos aiškiai ir suprantamai. Taigi, bendroji taisyklė yra ta, kad tokių sąlygų sąžiningumas nėra vertinamas, nebent jos neatitinka vadinamojo skaidrumo reikalavimo, t. y. nėra išreikštos aiškiai ir suprantamai. Kalbant apie draudimo sutarties sąlygas, Direktyvos 93/13/EEB preambulės 19 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad nėra vertinamas tokiose sutartyse draudžiamąją riziką ar draudiko atsakomybę aiškiai apibrėžiančių arba apribojančių sąlygų nesąžiningumas, nes į šiuos apribojimus atsižvelgiama apskaičiuojant vartotojo mokamos įmokos dydį. Pažymėtina, kad pagal CK 6.228⁴ straipsnio 2 dalį galima sąžiningumo kontrolė tik tokių sąlygų, kurios nebuvo individualiai aptartos. Kasacinio teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismas, įvertinęs draudimo sutarties sudarymo aplinkybes, pagrįstai nusprendė, kad ginčo atveju draudimo liudijimo priede nurodyta sąlyga dėl šiame priede nurodytos apsaugos sistemos sumontavimo nebuvo individualiai aptarta, ieškovė negalėjo daryti įtakos šios sąlygos parengimui, ieškovei buvo pateikta tipinė sutartis, jai nebuvo paaiškinta, kaip įrengta gamyklinė signalizacija koreliuoja su reikalavimu įrengti papildomą apsaugos sistemą ir kaip tai keičia draudimo sutarties sąlygas. Todėl kasacinis teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, jog minėta draudimo liudijimo priede esanti sąlyga dėl papildomos apsaugos sistemos sumontavimo nebuvo tinkamai išaiškinta ieškovei, t. y. nebuvo išreikšta aiškiai ir suprantamai, kaip to reikalaujama pagal CK 6.228⁴ straipsnio 7 dalį ir Direktyvos 93/13/EEB preambulės 19 konstatuojamąją dalį. Kasacinis teismas pažymėjo, kad transporto priemonės kasko draudimas suprantamas kaip plačios apimties draudimas, greta kitų draudimo rizikų apimantis ir automobilio vagystę. Vertinant draudimo sutarties sąlygas, nustatančias atsakovės įsipareigojimų turinį, visų pirma pažymėtina, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai akcentavo, jog draudimo sutartyje išvardytos konkrečios apsaugos sistemos nėra įvardytos kaip papildomos, o ieškovei nebuvo aiškiai ir suprantamai išaiškinta pareiga sumontuoti vieną iš draudimo liudijimo priede nurodytų apsaugos sistemų. Atsižvelgdamas į šioje byloje nustatytas faktines aplinkybes, kasacinis teismas sprendė, kad nėra pagrindo tikėtis, kad vidutinis, pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus vartotojas suprato, jog gamyklinė signalizacija neapima nė vienos iš apsaugos sistemų, nurodytų transporto priemonės draudimo liudijime.

Kadangi bylą nagrinėję teismai nepasisakė dėl nurodytos ginčo draudimo sutarties sąlygos skaidrumo, t. y. ar ji ieškovei kaip vartotojai buvo tinkamai atskleista ir ar dėl šios sąlygos atsiranda „ryškus“ iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų neatitikimas vartotojo, t. y. ieškovės, nenaudai, ir ar dėl to ši sąlyga gali būti netaikoma ieškovei, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir bylą perdavė šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-130-611/2021

Darbo teisė

Dėl bankroto administratoriaus atsakomybės už neteisėtą jo administruojamos bankrutuojančios bendrovės darbuotojų atleidimą iš darbo, neteisėto atleidimo bankroto procese teisinių pasekmių

Ieškovas prašė teismo pripažinti jo atleidimą iš darbo neteisėtu, ieškovo darbo sutartį laikyti nutraukta teismo sprendimu nuo jo įsiteisėjimo dienos, solidariai iš atsakovių darbdavės ir jos bankroto administratorės priteisti ieškovui 15 vidutinių darbo užmokesčių dydžio sumą, neturtinės žalos atlyginimą. Pirmosios instancijos teismas tenkino iš dalies vieną iš ieškovo reikalavimų, t. y. nukėlė ieškovo atleidimo iš darbo datą iki jo laikinojo nedarbingumo pabaigos. Apeliacinės instancijos teismas papildomai tenkino dar vieną ieškinyje nurodytą reikalavimą – jo atleidimą iš darbo pripažino neteisėtu.

Kasacinis teismas nurodė, kad darbo sutarties nutraukimą darbdavio bankroto atveju reglamentuoja tiek Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK) 62 straipsnio, tiek Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – ir ĮBĮ) 19 straipsnio normos. Bankroto administratorius, vykdydamas įstatyme nustatytas pareigas (DK 62 straipsnis, ĮBĮ 19 straipsnis), veikia kaip darbdavys (DK 21 straipsnio 3 dalis), todėl už įgyvendinant atleidimo iš darbo dėl darbdavio bankroto procedūrą atliktus veiksmus pirmiausia atsako darbdavys (bankrutuojanti bendrovė). Bankroto administratoriaus dalyvavimas šioje procedūroje, atliekant DK ir ĮBĮ įtvirtintus veiksmus, negali būti pagrindas prilyginti jį savarankiškam darbo teisinių santykių dalyviui. Bankrutuojančios įmonės vardu veikiantis bankroto administratorius darbo teisiniuose santykiuose įgyvendina bankrutuojančiai įmonei (darbdaviui) tenkančias teises ir pareigas, atsižvelgdamas į bankroto proceso ypatumus, tačiau kartu savaiame netampa atsakomybės subjektu sprendžiant neteisėto bankrutuojančios įmonės darbuotojų atleidimo iš darbo klausimus. Kasacinis teismas nurodė, kad šioje byloje ieškovas neįrodinėjo savarankiškų bankroto administratoriaus veiksmų, kuriuos šis būtų atlikęs veikdamas ne kaip darbdavys. Kasacinis teismas darė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs faktinį ieškinio pagrindą, ieškovo neteisėto atleidimo procedūroje pagrįstai vertino bankroto administratoriaus veiksmus kaip darbdavio atstovo ir, nenustatęs jo savarankiškos civilinės atsakomybės sąlygų, ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad paprastai įspėjimas dėl darbo sutarties nutraukimo ir sprendimas nutraukti sutartį yra įforminami atskirais dokumentais, tačiau tai neužkerta kelio abu šiuos su darbo santykių pabaiga susijusius dokumentus įforminti kartu – viename dokumente. Tokiu atveju darbo santykiai nutrūksta įspėjime nurodytą darbo santykių pasibaigimo dieną. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad, aiškinant įstatymo leidėjo tikslus, keliamus įspėjimui apie darbo sutarties nutraukimą ir sprendimui nutraukti darbo sutartį, pažymėtina, jog tiek įspėjimui, tiek sprendimui nutraukti darbo sutartį yra keliami iš esmės tapatūs turinio ir formos reikalavimai. Iš byloje ieškovui įteikto įspėjimo apie darbo sutarties nutraukimą dėl darbdavio bankroto akivaizdu, kad jis laikytinas ir darbdavio sprendimu nutraukti darbo sutartį dėl darbdavio bankroto DK 62 straipsnio pagrindu. Įspėjime aiškiai nurodyta ir darbuotojo atleidimo iš darbo data bei darbo sutarties nutraukimo pagrindas (darbdavės bankrotas) ir įstatymo norma, kurioje toks darbo sutarties nutraukimo pagrindas įtvirtintas (DK 62 straipsnis ir ĮBĮ 19 straipsnis). Kasacinis teismas darė išvadą, kad ginčo atveju darbdavės pasirinktas įspėjimo apie darbo sutarties nutraukimą ir sprendimo nutraukti darbo sutartį įforminimas vienu dokumentu negali būti laikomas pažeidžiančiu nustatytą tvarką ar kaip nors apribojusių darbuotojo teises ginčyti tokiu būdu įformintą jo atleidimą iš darbo.

Kasacinio teismo vertinimu, konstatuoti neteisėtą atleidimą iš darbo ir taikyti DK 218 straipsnio 2 ir 4 dalyse įtvirtintus neteisėto atleidimo padarinius galima tik pripažinus, kad buvo padaryti esminiai atleidimo iš darbo tvarkos pažeidimai. Nustačius, kad atleidžiant iš darbo darbuotoją buvo padaryti formalūs ar mažareikšmiai nustatytos atleidimo tvarkos pažeidimai, negali būti taikomi DK 218 straipsnyje įtvirtinti padariniai. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad darbo sutarties darbdavio bankroto atveju nutraukimo teisinės pasekmės, kurios atspindi ir bankroto procedūros specifiką, yra įtvirtintos DK 62 straipsnyje. DK 62 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad,

nutraukiant darbo sutartis dėl bankroto, atleidžiamies darbuotojams išmokama dviejų jų vidutinių darbo užmokesčių išėtinė išmoka, o jeigu jų darbo santykiai tęsiasi trumpiau negu vienus metus, – pusės jų vidutinio darbo užmokesčio dydžio išėtinė išmoka.

Šioje byloje nustatyta, kad bankroto administratorė nesikonsultavo su darbo taryba ar darbdavės lygmeniu veikiančia profesine sąjunga ir tokiu būdu pažeidė DK 63 straipsnio 4 dalį, nutraukė darbo sutartį su ieškovu anksčiau negu galėjo pagal DK 63 straipsnio 4 dalyje nustatytus terminus (ne mažiau kaip 30 dienų po pranešimo Užimtumo tarnybai). Kasacinio teismo vertinimu, sprendžiant dėl nustatytų atleidimo iš darbo procedūrinių pažeidimų įtakos darbuotojo teisėms, susijusioms su papildomomis darbuotojo garantijomis kolektyvinio atleidimo iš darbo atveju, svarbi byloje nustatyta aplinkybė, kad ieškovas buvo registruotas Užimtumo tarnyboje ir galėjo dalyvauti aktyviose darbo rinkos programose po jo atleidimo iš darbo. Kasacinis teismas konstatavo, kad darbdavės padaryti procedūriniai atleidimo iš darbo pažeidimai neužkirto kelio ieškovi pasinaudoti įstatymuose įtvirtintomis socialinėmis garantijomis. Kasacinio teismo vertinimu, šioje byloje neįrodyta, kad informavimo ir konsultavimosi pareigos procedūriniai pažeidimai galėjo užkirsti kelią Užimtumo tarnybai suteikti Lietuvos Respublikos užimtumo įstatyme nurodytas paslaugas ir taikytinas priemones. Kasacinis teismas pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismo atliktu ieškovo atleidimo iš darbo datos nukėlimu užtikrinamas darbo vietos, pareigų ir socialinių garantijų išsaugojimas tam tikrą laiką, tačiau darbo sutarties nutraukimo datos nukėlimas nekeičia darbo sutarties nutraukimo pagrindo (darbo sutarties nutraukimas darbdaviui iškėlus bankroto bylą), jo egzistavimo ar teisėtumo. Darbo sutarčių nutraukimas įmonei iškėlus bankroto bylą yra specialus darbo santykių pasibaigimo pagrindas, kuris susiklosto dėl to, kad įmonė yra nemoki ir bus likviduojama dėl bankroto. Todėl kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas, konstatavęs procedūrinius atleidimo iš darbo darbdavio bankroto atveju pažeidimus, pagrįstai netaikė DK 218 straipsnio 2 ir 4 dalyse reglamentuotų neteisėto atleidimo iš darbo teisinių pasekmių. Atmesdamas kasacinio skundo argumentus dėl neturtinės žalos atlyginimo, kasacinis teismas konstatavo, kad ieškovo atleidimo iš darbo procedūroje padarytų pažeidimų konstatavimas ir atleidimo datos perkėlimas yra pakankama satisfakcija dėl tokio atleidimo neigiamiems padariniams sušvelninti.

Kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-129-943/2021

Dėl atleidimo iš darbo už šiurkštų darbo pareigų pažeidimą, darbo pareigų atlikimo už darbovietės ribų ir neteisėto atleidimo iš darbo pasekmės – vidutinio darbo užmokesčio už priverstinės pravaikštos laiką dydžio bei jo mažinimo galimybės, atsižvelgiant į darbdavio finansinę padėtį, susiklosčius išskirtinei pandemijos situacijai

Ieškovas prašė pripažinti neteisėtu atsakovės sprendimą nutraukti darbo sutartį DK 58 straipsnio 3 dalies 1 punkto pagrindu bei taikyti neteisėto atleidimo iš darbo kompensavimo teisines priemones. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino ieškinį.

Šioje byloje nustatyta, kad ieškovas atleistas iš gydytojo odontologo-burnos chirurgo pareigų dėl neatvykimo į darbą šešias darbo dienas. Ginčo tarp šalių dėl to, kad šiuo laikotarpiu ieškovo nebuvo darbe (atsakovės klinikoje), nėra.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagal DK 58 straipsnio 3 dalies 1 punktą šiurkščiu darbo pareigų pažeidimu gali būti laikomas neatvykimas į darbą visą darbo dieną ar pamainą be pateisinamos priežasties. Darbo sutartis nurodytu pagrindu gali būti nutraukta darbdaviui įrodžius darbuotojo neatvykimo į darbą faktą ir atitinkamai darbuotojui neįrodžius priežasčių, dėl kurių jis negalėjo atvykti į darbą, svarbumo. Kasacinis teismas konstatavo, kad pripažinimui, jog ieškovo neatvykimas į darbą nurodytu laikotarpiu negali būti laikomas pravaikšta, būtina ne tik nustatyti, ar pagal savo atliekamų darbo funkcijų pobūdį darbuotojas turėjo galimybę jas (ar dalį jų) atlikti kitoje vietoje, bet ir įvertinti, ar toks darbo funkcijų atlikimas atitiko susiklosčiusią darbo tvarką. Sprendžiant dėl ieškovo darbo funkcijų atlikimo nuotoliniu būdu galimybės, būtina įvertinti jo profesijai taikomus specialiuosius reikalavimus. Įvertinęs teisinį reglamentavimą, nustatanti

specialius reikalavimus gydytojo odontologo-burnos chirurgo profesijai, kasacinis teismas darė išvadą, kad dalį pareigų ieškovas privalėjo atlikti klinikoje (burnos, veido ir žandikaulių ligų profilaktiką, diagnostiką, konservatyvų ir operacinį gydymą, burnos ligų profilaktiką, diagnostiką ir gydymą), tačiau tai nereiškia, kad visos ieškovo darbo funkcijos privalėjo būti atliktos išimtinai atsakovės klinikoje. Dalies kitų ieškovo darbo funkcijų (pvz., teisės dalyvauti įvairiose diagnostikos, gydymo ir profilaktikos programose, moksliniuose tyrimuose, teisės tobulinti profesinę kvalifikaciją, konsultuoti) įgyvendinimui nėra nustatyti specialūs reikalavimai. Todėl kasacinis teismas sprendė, kad ieškovas iš esmės turėjo teisę tam tikras funkcijas vykdyti ir už sveikatos priežiūros įstaigos ribų. Atsakovės kasaciniame skunde pateiktas ieškovo darbo funkcijų sąrašas bei jų apibūdinimas taip pat nepaneigia galimybės tokias funkcijas (pvz., tobulinti savo profesinę kvalifikaciją, komunikuoti su laboratorija, formuoti medžiagų užsakymą, sandėlį, planuoti medžiagas ir pan.) atlikti nuotoliniu būdu. Kasacinio teismo vertinimu, atsakovė nepagrįstai sutapatina darbovietės ir darbo vietos sąvokas ir tokių darbo funkcijų, kurios pagal savo prigimtį gali būti atliekamos ne tik darbovietėje (atsakovės klinikoje), atžvilgiu, taip pat ignoruoja darbo teisinių santykių vystymosi tendencijas.

Pasisakydamas dėl darbo pareigų atlikimo už darbovietės (klinikos) ribų, kasacinis teismas nurodė, kad DK 52 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas nuotolinio darbo reguliavimas iš esmės patvirtina, kad tai lanksti darbo forma. Kasacinis teismas nurodė, kad nuotoliniu darbu laikytinas darbas, kai darbuotojas visas ar dalį savo funkcijų atlieka, visą ar dalį savo darbo laiko dirba: 1) kitoje vietoje, nei yra darbovietė, arba 2) naudodamasis informacinėmis technologijomis (teledarbas). Šioje byloje, kasacinio teismo vertinimu, ieškovo funkcijų atlikimas ne atsakovės klinikoje atitinka pirmąjį iš nurodytų nuotolinio darbo požymių. Pagal apibrėžimą (DK 52 straipsnio 1 dalis) nuotolinis darbas yra darbo atlikimo forma arba būdas, bet ne darbo sutarties rūšis, todėl kasacinis teismas atmetė kasacinio skundo argumentus dėl poreikio šalims darbo sutartyje susitarti dėl darbuotojo funkcijų atlikimo kitose negu darbovietė darbuotojui priimtinosiose vietose. Vertinant ieškovo galimybes nuotoliniu būdu atlikti dalį darbo funkcijų, svarbu ir tai, kad pagal šių funkcijų prigimtį nebuvo būtina papildomai susitarti dėl darbo vietos reikalavimų (DK 52 straipsnio 3 dalis), kadangi jų atlikimui (profesinės kvalifikacijos kėlimas, konsultavimas ir pan.) nėra nustatomi jokie specifiniai reikalavimai. Be to, tai atitiko darbdavės klinikoje susiklosčiusią praktiką. Bylą nagrinėję teismai, įvertinę šalių pateiktus dokumentus, liudytojų ir šalių parodymus, nustatė, kad klinikoje faktiškai buvo nusistovėjusi tokia darbo tvarka, kai ieškovui apie prisiregistravusius pacientus būdavo pranešama iš anksto ir tuo metu jis privalėdavo dirbti klinikoje; kitu laiku ieškovas į kliniką galėjo nevykti ir kitas savo pareigas vykdyti nuotoliniu būdu savo pasirinktoje vietoje. Per visą darbo klinikoje laiką ieškovui nebuvo reiškiamos pretenzijos, nors buvo laikotarpis, kai ieškovas nebuvo klinikoje kelias dienas iš eilės visą darbo dieną ar reikšmingą darbo laiko dalį per vieną darbo dieną, toks ieškovo neatvykimas į darbą nebuvo laikomas pravaikšta. Šioje byloje taip pat nustatyta, kad atsakovė ginčo dienomis ieškovo neieškojo, nesiekė išsiaiškinti, dėl kokių priežasčių jo nėra atsakovės klinikoje, todėl laikytina, kad tokia padėtis tenkino atsakovę. Teismai nustatė, kad ginčo laikotarpiu ieškovas formavo bei teikė užsakymus laboratorijai dėl protezavimo darbų vykdymo, bendravo dėl protezų tinkamumo, darbo klausimais komunikavo su atsakovės klinikos administratore. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nuotolinio darbo atveju įprastos darbo vietos ir faktinės darbo atlikimo vietos santykis vertintinas kitaip nei visų darbo funkcijų vykdymas įprastinėje darbo vietoje. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad atitinkamas esamą padėtį žinančios darbdavės elgesys, trunkantis ilgą laiką, paveikia darbuotojo ir darbdavės santykius taip, kad sukelia pagrįstus lūkesčius darbuotojui tikėtis, jog ir darbdavės elgesys darbuotojo atžvilgiu išliks toks pat, t. y., ginčo atveju ieškovui darbinės funkcijas vykdant už klinikos ribų, jam nebus fiksuojamos pravaikštos. Tik darbdavei iš naujo informavus darbuotoją apie darbo tvarkos pasikeitimą, ateityje už šios tvarkos pažeidimus būtų galima taikyti drausminio poveikio priemones. Kasacinis teismas sprendė, kad teismai pagrįstai nekonstatavo ieškovo neteisėto elgesio ir darbo tvarkos pažeidimo.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad darbdavio turtinė padėtis ir galimybė sumokėti tam tikro dydžio kompensaciją yra tik vienas iš kriterijų, kuriuos teismas, sprenddamas dėl neteisėto

atleidimo padarinių, turi vertinti. Kasacinio teismo vertinimu, atsakovė kasaciniame skunde teisingai pažymėjo, kad lygybės, protingumo, sąžiningumo, teisingumo principus pažeistų situacija, kai atleistam darbuotojui būtų kompensuota daugiau, nei šis darbuotojas būtų realiai uždirbęs per laikotarpį, už kurį priteisiama kompensacija. Šioje byloje nustatyta, kad atsakovė yra įtraukta į juridinių asmenų, kuriems taikomos mokestinės pagalbos priemonės dėl COVID-19, sąrašą. Įtraukimas į minėtą sąrašą patvirtina, kad atsakovė patiria (patyrė) neigiamą finansinį poveikį. Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas turėjo įvertinti aplinkybę dėl taikytų ribojimų ne tik tuo aspektu, kiek jie turėjo įtakos atsakovės (darbdavės) finansinei padėčiai, t. y. jos galimybei sumokėti teismo sprendimu priteistą sumą, bet ir vertinti, kokią įtaką tai galėjo turėti ieškovo vidutinio darbo užmokesčio už priverstinės pravaikštos laiką dydžiui, ypač atsižvelgiant į kasacinio teismo praktikoje suformuluotus kriterijus, sudarančius pagrindą spręsti dėl poreikio mažinti priteistiną vidutinio darbo užmokesčio dydį, vertinant, ar konkretus priteistas dydis nepaneigia šio instituto socialinės funkcijos, t. y. kompensuoja darbuotojo dėl neteisėto atleidimo iš darbo patirtus praradimus, tačiau nėra neadekvatus DK nustatytam kompensavimo tikslui, nelemia darbdaviui pernelyg sunkių padarinių, dėl kurių būtų pažeisti kitų darbuotojų teisėti interesai, nepaneigia darbo teisinių santykių šalių sąžiningumo ir nesukelia kolizijos su kitų darbuotojų garantijomis. Šioje byloje nustatyta, kad ieškovo darbo užmokesčių sudarė pastovioji darbo užmokesčio dalis ir kintamoji, kuri priklausė nuo ieškovo klinikai uždirbtų pajamų už tam tikrus atliktus darbus (30 procentų nuo mėnesinės apyvartos už ieškovo suteiktas chirurginio gydymo paslaugas ir 25 procentai nuo mėnesinės apyvartos už ieškovo suteiktas protezavimo gydymo paslaugas, atėmus tokių paslaugų sąnaudas). Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors pasibaigus dėl karantino taikytiems ribojimams atsakovė galėjo užsiimti įprastine veikla bei gauti iš jos pajamų, svarbu nustatyti, kokią darbo užmokesčių ieškovas būtų realiai gavęs, jei nebūtų buvęs atleistas iš darbo. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, jog vien tai, kad karantino apribojimai buvo laikini, nereiškia, kad, jiems pasibaigus, įmonės pajamos iš karto atsikūrė pilna apimtimi, todėl teismas, susiklosčius tokiai išskirtinei situacijai, turėjo atidžiai įvertinti įmonės finansinę padėtį ir nustatyti socialiai teisingą kompensacijos dydį.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį dėl priteistinos kompensacijos už priverstinės pravaikštos laiką dydžio ir šį klausimą perdavė iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-116-943/2021

Dėl profesinės sąjungos teisės atstovauti savo nariui teisme

Ieškovas, atstovaujamas Lietuvos vežėjų profesinės sąjungos (toliau ir – LVPS), prašė teismo priteisti iš atsakovės jo naudai su darbo santykiais susijusią nepriemoką ir netesybas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė, kad ieškovas neatitinka profesinės sąjungos nariui keliamų reikalavimų ir negali būti Lietuvos vežėjų profesinės sąjungos nariu, todėl ši neturi teisės atstovauti ieškovui teisme. Pirmosios instancijos teismas ieškovo ieškinį atsakovei laikė nepaduočiu ir jį gražino padavusiam asmeniui (LVPS). Apeliacinės instancijos teismas paliko pirmosios instancijos teismo nutartį galioti.

Kasacinis teismas nurodė, kad tiek tarptautinės, tiek nacionalinės teisės aktuose pripažįstama profesinės sąjungos laisvė nustatyti reikalavimus savo nariams ir spręsti dėl jų priėmimo. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatyme (toliau – PSĮ) yra įtvirtintas profesinių sąjungos veiklos savarankiškumas (PSĮ preambulė) ir reikalavimas, keliamas asmeniui, siekiančiam tapti profesinės sąjungos nariu, – darbinio teismo ir veiksnio turėjimas (PSĮ 1 straipsnis). Kitų, papildomų kriterijų asmeniui, siekiančiam tapti profesinės sąjungos nariu, įstatymų leidėjas nenustato. Kasacinis teismas pažymėjo, kad PSĮ darbinio teismo ir veiksnio sąvokų nereglamentuoja. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas darė išvadą, kad PSĮ 1 straipsnyje nustatytas darbinio teismo ir veiksnio reikalavimas turi būti sistemiskai aiškinamas su DK nuostatomis. DK 21 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad darbuotojas yra fizinis asmuo, įsipareigojęs atlygintinai atlikti darbo funkciją pagal darbo sutartį su darbdaviu. Darbuotoju gali būti darbinį

teisnumą (galėjimas turėti darbo teises ir pareigas) ir veiksnumą (galėjimas savo veiksmais įgyti darbo teises ir sukurti darbo pareigas) turintis fizinis asmuo. Fizinis asmuo darbinį teisnumą ir veiksnumą įgyja, kai jam sukanka šešiolika metų, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis. Taigi profesinės sąjungos nariu gali būti asmuo, atitinkantis DK 21 straipsnio 2 dalyje nustatytus darbinio teisnumo ir veiksnumo reikalavimus. Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad, remiantis 2013 m. birželio 28 d. PSĮ pakeitimu (įstatymas Nr. XII-364), šio teisės akto nuostatos, reglamentuojančios reikalavimus asmenims, siekiantiems tapti profesinės sąjungos nariais, ir profesinių sąjungų teises, buvo pakeistos. Įstatymų leidėjo tikslas, pakeičiant PSĮ 1 straipsnį, buvo suteikti galimybę profesinės sąjungos nariais būti ne tik Lietuvos Respublikos piliečiams, bet ir užsieniečiams, jei jie atitinka profesinės sąjungos nariams nustatytus reikalavimus.

Kasacinio teismo vertinimu, šioje byloje teismų nustatytos aplinkybės, kad ieškovo gyvenamoji vieta yra Ukrainoje ir jis nedirba Lietuvos Respublikos jurisdikcijai priklausančioje pervežimo įmonėje bei prašymo priimti į LVPS pateikimo dieną nedirbo Lietuvos Respublikoje veikiančioje įmonėje, nėra reikšmingos sprendžiant dėl ieškovo subjektinės teisės būti Lietuvos vežėjų profesinės sąjungos nariu, nes vienintelis jam keliamas reikalavimas yra darbinio veiksnumo ir teisnumo turėjimas (PSĮ 1 straipsnis). Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismo išvada, jog ieškovas prašymo priimti į LVPS dieną nedirbo atsakovės įmonėje, todėl neturėjo darbinio teisnumo ir veiksnumo, yra teisiškai nepagrįsta. Atsižvelgdamas į tai, kas nurodyta, kasacinis teismas sprendė, kad ieškovas galėjo būti priimtas į LVPS kitą dieną po to, kai ieškovą ir atsakovę siejantys darbo santykiai nutrūko.

Kasacinis teismas konstatavo, kad PSĮ profesinės sąjungos narius pagal jų turimas teises išskiria į dvi grupes: profesinės sąjungos narius, kurie teisėtai dirba pagal darbo sutartis ar kitais įstatymų nustatytais pagrindais Lietuvos Respublikos teritorijoje ir turi visas profesinės sąjungos narių teises ir pareigas, nustatytas profesinių sąjungų įstatuose (statute), bei kitus profesinės sąjungos narius, turinčius visas profesinės sąjungos narių teises ir pareigas, nustatytas profesinių sąjungų įstatuose (statute), išskyrus teisę balsuoti priimant sprendimus dėl streiko skelbimo, kolektyvinių sutarčių sudarymo ir vykdymo bei dėl kitų klausimų, kurie gali turėti įtakos darbuotojų ar kitais įstatymų nustatytais pagrindais dirbančių asmenų teisėms ir pareigoms. Tokio įstatyme nustatyto skirstymo tikslas yra skirtingų profesinės sąjungos narių teisių ir pareigų suteikimas asmeniui, priklausantis nuo to, ar jis teisėtai dirba pagal darbo sutartį ar kitais įstatymų nustatytais pagrindais Lietuvos Respublikos teritorijoje. Kasacinis teismas pažymėjo, kad viena profesinės sąjungos teisių yra jos narių atstovavimas teisme. Nei PSĮ 15 straipsnio, nei CPK 56 straipsnio 1 dalies 5 punkto normose nėra išskirta, kad profesinė sąjunga gali atstovauti teisme tik savo nariams, teisėtai dirbantiems pagal darbo sutartis ar kitais įstatymų nustatytais pagrindais Lietuvos Respublikoje. Todėl profesinė sąjunga turi teisę atstovauti visiems savo nariams darbo teisinių santykių bylose teisme, nepriklausomai nuo jų turimų PSĮ 2 straipsnyje reglamentuojamų teisių apimties. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas konstatavo, kad šioje byloje teismai nepagrįstai sprendė, jog LVPS neturi teisės atstovauti ieškovui teisme darbo byloje nagrinėjant ginčą su atsakove. Nustatęs, kad ieškovas atitinka PSĮ 1 straipsnyje profesinių sąjungų nariams keliamus reikalavimus (darbinio teisnumo ir veiksnumo turėjimas), byloje yra pateikta ieškovo ir LVPS sudaryta atstovavimo sutartis dėl atstovavimo ieškovui šioje darbo byloje, bei atsižvelgdamas į tai, kad LVPS įstatuose, be kita ko, yra įtvirtintas kolektyvinių ir individualių narių – darbuotojų atstovavimas nagrinėjant individualius ir kolektyvinius darbo ginčus, atstovavimas teismuose, kasacinis teismas sprendė, jog LVPS turi teisę atstovauti ieškovui teisme (paduoti ieškinį).

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis ir ieškinio priėmimo klausimą perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-132-969/2021

Bankroto teisė

Dėl Juridinių asmenų nemokumo įstatymo ir Kredito unijų įstatymo santykio vykdant bankrutavusios įmonės turto realizavimo procedūras

Pareiškėja Vilniaus kredito unija (bankrutavusios bendrovės kreditorė) prašė teismo panaikinti kreditorių susirinkimo nutarimą, kuriuo nutarta pardavinėti bankrutavusios bendrovės reikalavimo teisę į Vilniaus kredito unijos pajinį įnašą. Kreditorė nurodė, kad kredito unija turi teisę atsisakyti gražinti pajinius įnašus už pagrindinį ir (ar) papildomą pajų tais atvejais, kai kredito unijos narys turi neįvykdytų finansinių įsipareigojimų kredito unijai, viršijančių pajinių įnašų dydžius; kredito unijos narys turi teisę reikalauti gražinti tik tą pajinio įnašo dalį, kuriai nėra taikomi disponavimo apribojimai. Teismo įsiteisėjusia nutartimi bendrovė pripažinta bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto. Bankrutavusi bendrovė turi neįvykdytų finansinių įsipareigojimų pagal jos su kredito unija sudarytą paskolos sutartį, viršijančių bendrovės turimą kredito unijos pajinį įnašą, todėl, pareiškėjos teigimu, kreditorių susirinkimas nepagrįstai priėmė nutarimą pardavinėti bendrovės turimą reikalavimo teisę į kredito unijoje esantį pajinį įnašą. Pirmosios instancijos teismas tenkino pareiškėjos skundą ir panaikino skundžiamą kreditorių susirinkimo nutarimą. Apeliacinės instancijos teismas pakeitė pirmosios instancijos teismo nutartį, patikslindamas nutarties rezoliucinę dalį.

Kasacinis teismas konstatavo, kad pagal Juridinių asmenų nemokumo įstatymo (toliau – JANĮ) ir Kredito unijų įstatymo (toliau – KUĮ) teisinį reglamentavimą kredito unijų, kaip juridinių asmenų, bankroto procesams prioritetiškai taikomos KUĮ nuostatos; kartu konstatavo, kad nei JANĮ, nei KUĮ nėra įtvirtinta nuostatų, kurios galėtų būti vertinamos kaip nustatančios kredito unijų pajinių įnašų, kaip bankrutuojančių kitų juridinių asmenų turto, teisinio režimo išimtis jų bankroto procese. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas išaiškino, kad JANĮ nuostatos dėl nemokių juridinių asmenų turto realizavimo turi būti taikomos, be kita ko, to juridinio asmens turimoms turtinėms teisėms į kredito unijos pajinį įnašą.

Kasacinis teismas nurodė, kad teisinis reglamentavimas, nustatytas JANĮ, kad nemokaus juridinio asmens turtas gali būti parduodamas tik nuo teismo nutarties likviduoti juridinį asmenį dėl bankroto įsiteisėjimo dienos (JANĮ 86 straipsnio 1 dalis), išliko toks pat ir nepakitęs, nes iki JANĮ įsigaliojimo 2020 m. sausio 1 d. galiojo Įmonių bankroto įstatymas, kuriame reglamentuota, kad teismas, išnagrinėjęs bankroto bylą ir pripažinęs įmonę bankrutavusia, priima nutartį likviduoti įmonę dėl bankroto; likviduojant bankrutavusią įmonę, administratorius organizuoja turto pardavimą ir jį parduoda ar perduoda kreditoriams (ĮBĮ 30 straipsnio 1 dalis, 31 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Nemokaus juridinio asmens (bendrovės) turima turtinė teisė į kredito unijos pajinį įnašą yra atskiras turto objektas, jis realizuojamas tokia pačia tvarka, kaip ir kitas nemokios bendrovės turtas, nes to reikalauja nemokios bendrovės kreditorių lygiateisiškumo principas, siekiant, kad kreditoriams tektų proporcinga turimo finansinio reikalavimo ir nemokios bendrovės realizuoto turto jį parduodus dalis. Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kad įgydamas likviduojamo dėl bankroto statusą juridinis asmuo kartu netenka kredito unijos nario statuso, nes su tuo juridiniu faktu susietas narystės pasibaigimas, konstatavo, jog tokiam likviduojamam dėl bankroto juridiniam asmeniui iškart nuo tapimo likviduojamu negali būti taikomas KUĮ disponavimo pajiniu įnašu apribojimas, nes jis jau nebėra kredito unijos narys. Turtinė teisė į kredito unijos pajinį įnašą gali būti įgyvendinama nuo teismo nutarties pripažinti juridinį asmenį likviduojamu dėl bankroto įsiteisėjimo dienos. Taigi nuo likviduojamo dėl bankroto juridinio asmens statuso įgijimo, remiantis JANĮ nustatytu nemokios įmonės turto realizavimo teisiniu reglamentavimu, kreditorių susirinkimas turi teisę priimti sprendimą visą nemokios įmonės turtą, galintį būti civilinės apyvartos objektu, ir į jo sudėtį įeinančią turtinę teisę į pajinį įnašą parduoti, nustatyti pardavimo tvarką, patvirtinti kainą. Kasacinis teismas sprendė, kad skundžiamas kreditorių susirinkimo nutarimas yra teisėtas.

Remdamasis nurodytais argumentais bei atsižvelgdamas į tai, kad kasacinį skundą padavė tik pareiškėja, o ne atsakovė, o dėl pareiškėjos, padavusios kasacinį skundą, teismas negali priimti

blogesnio nei skundžiamas sprendimo (CPK 353 straipsnio 3 dalis), kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-112-469/2021

Civilinio proceso teisė

Dėl ieškinio trūkumų šalinimo instituto taikymo, sprendžiant klausimą dėl trečiųjų asmenų įtraukimo į bylą

Ieškovas prašė teismo pripažinti, kad atsakovės naujienų portale patalpintoje trečiojo asmens publikacijoje paskelbti tam tikri teiginiai neatitinka tikrovės ir žemina ieškovo garbę ir orumą, įpareigoti atsakovę publikaciją pašalinti ir viešai paskelbti paneigimą bei priteisti neturtinės žalos atlyginimą. Pirmosios instancijos teismas nutartimi nustatė ieškovui 7 dienų terminą nuo nutarties kopijos įteikimo dienos ieškinio trūkumams pašalinti ir įpareigojo ieškovą įtraukti į bylą nurodytus asmenis (pirminius informacijos šaltinius) kaip atsakovus arba trečiuosius asmenis, arba, jei ieškovas nuspręstų neįtraukti šių asmenų į bylą, jis turi bent jau nurodyti jų gimimo datas (asmens kodus), gyvenamosios vietos adresus. Išnagrinėjęs ieškovo atskirąjį skundą, apeliacinės instancijos teismas paliko pirmosios instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Kasacinis teismas konstatavo, kad nors pagal teisinį reguliavimą dėl ieškiniui, kaip procesiniam dokumentui, keliamų reikalavimų ieškovui tenka pareiga ieškinyje nurodyti atsakovą ir visus kitus asmenis, su kurių teisėmis ir pareigomis yra susijusi byla, taip pat nurodyti šių asmenų procesines padėtis, duomenis apie juos (CPK 111 straipsnio 2 dalies 2 punktą), tam tikri neesminiai trūkumai, nesudarantys kliūčių tolesnei proceso eigai, neturėtų būti pagrindas pernelyg formaliai taikyti ieškinio trūkumų šalinimo institutą, tokiu būdu suvaržant asmens teisę kreiptis į teismą. Kasacinis teismas sprendė, kad ieškinio trūkumų šalinimo ir trečiųjų asmenų įtraukimo į bylą teisinis reguliavimas suponuoja, kad trečiojo asmens, nepareiškiančio savarankiškų reikalavimų, priešingai negu atsakovo, nenurodymas nėra esminis ieškinio trūkumas, dėl kurio civilinė byla negali būti iškeliamą netaikant ieškinio trūkumų šalinimo. Tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, jų pačių iniciatyva, motyvuotu šalių prašymu arba teismo iniciatyva (CPK 47 straipsnio 1 dalis) į procesą gali būti įtraukti ir iškelus civilinę bylą. Tik išimtiniais atvejais, kai iš ieškinio turinio aišku, kad byla yra susijusi su kitų asmenų teisėmis ir pareigomis, o šie asmenys ieškinyje neįvardyti kaip byloje dalyvaujantys asmenys, duomenų apie trečiuosius asmenis, nepareiškiančius savarankiškų reikalavimų, ieškinyje nepateikimas, įvertinus ieškovo galimybę disponuoti tokiais duomenimis, gali būti pripažintas ieškinio trūkumu. Šioje byloje pagal teismų nustatytas aplinkybes nėra pagrindo konstatuoti, kad susiklostė tokia išimtinė situacija. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad svarbia bylai aplinkybe laikytina tai, jog būtent atsakovė ir trečiasis asmuo prašė nurodytus asmenis, kaip pirminius informacijos šaltinius, įtraukti į bylą kaip atsakovus arba trečiuosius asmenis. Atitinkamai, kaip pagrįstai kasaciniame skunde nurodo ieškovas, įpareigojimas nurodyti prašomų į bylą įtraukti asmenų duomenis turi būti nustatytas to prašantiems bylos dalyviams, šiuo atveju atsakovei ar trečiajam asmeniui.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-138-381/2021

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt